

9 771535 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

07/08 —

2022 ▶ 2,50 €

aktuálne: 4 živly — MFF Karlove Vary

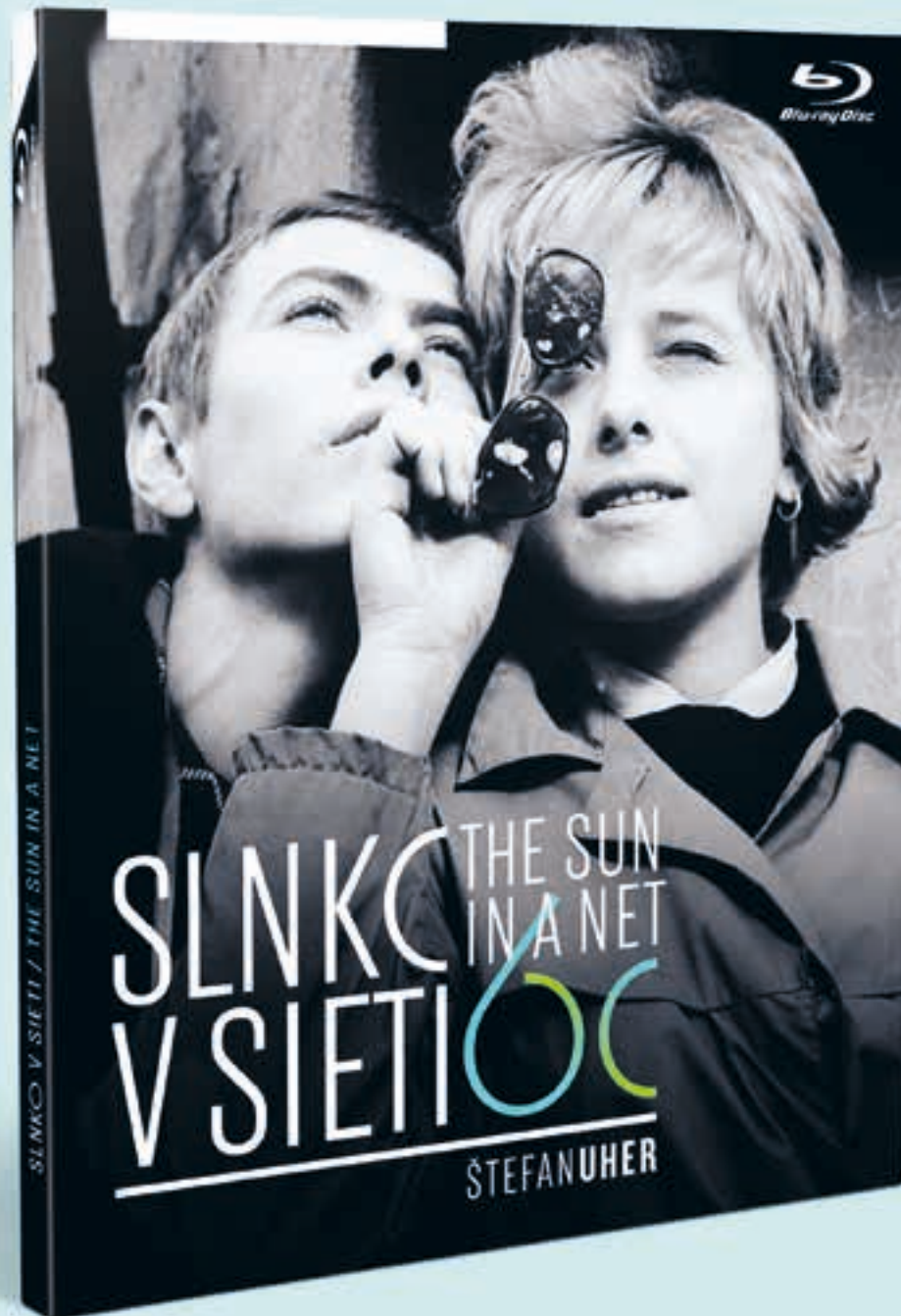
téma: Čo s tebou, filmová kritika?

rozhovor: Juraj Rayman — Patrik Lančarič

novinky: Planéta Praha — Vitaj doma, brate! — Arvéd

recenzia: Zakliata jaskyňa — Stand up — Bratstvo
— Fragile Memory — Kde je Anna Franková — Strigov

V PREDAJI OD
20. JÚLA 2022

úvodník

Vážení čitatelia, určite neušlo vašej pozornosti, že v porovnaní s letnými dvojčísľami z predchádzajúcich rokov vychádza toto aktuálne v rozsahu o niečo skromnejšom. Dôvod, ktorý stojí v pozadí tejto skutočnosti, by sa určite patrilo aspoň v krátkosti ozrejmiť. Je veľmi prozaický, všetci sa s ním stretávame denne-denne už viac než pol roka. Áno, tušíte správne, ide o zdražovanie. Zrejme by sme nenašli žiadnu spoločenskú oblasť, ktorej by sa v ostatných mesiacoch výraznejšie nedotklo. Strmý nárast sa prejavil najskôr na cenách pohonných hmôt a iných hospodársky dôležitých surovín, krátko nato sa začali dvíhať ceny ďalších komodít a priemyselných produktov – od stavebných materiálov až po papier. A práve dynamický vývoj ceny tohto artiklu, ktorý je v polygrafii kľúčový a stáva sa nečakane určujúcim faktorom pre udržateľnosť akceptovateľných výrobných nákladov časopisu (a tlačенých produktov vo všeobecnosti), nás doviedol k rozhodnutiu ohraničiť rozsah časopisu a ustáliť počet jeho strán na čísle 48. Pri ňom sa totiž dosah spomínaného zdražovania ešte pohybuje na úrovni, ktorá je pre všetkých zainteresovaných ako-tak únosná. A čo je hlavné, nevynucuje si zvýšiť predajnú cenu časopisu, čo čitatelia spravidla iba uvítajú.

Nie je to však rozsah, ale kvalita obsahu, čo vždy rozhodovalo a stále rozhoduje o čitateľskej atraktivite tlačенých médií. A z tej sme ani tentoraz v žiadnom ohľade nezľavili. Aj v tomto dvojčíse nájdete všetky informácie, na ktoré ste zvyknutí a ktoré od *Film.sk* pravidelne očakávate: texty o novinkách v našich kinách, recenzie filmov, ktoré vstúpili do distribúcie už minulý mesiac, ako aj kompletný prehľad premiér v priebehu júla a augusta. Okrem toho nechýbajú ani pútavé rozhovory, zaujímavé úvahy a v neposlednom rade tradične bohatý informačný servis k filmovým a kultúrnym podujatiam, ktoré sa počas leta uskutočnia na Slovensku alebo v susedných krajinách a ktoré sa možno aj vy na náš podnet rozhodnete osobne navštíviť. Za celú redakciu *Film.sk* vám preto už teraz prajem čo najviac príjemných a snáď i nezabudnuteľných filmových zážitkov. ◀

— Maroš Brázda / zastupujúci šéfredaktor —

VYDANIE BLU-RAY FINANČNE PODPORILI

WWW.SFU.SK
WWW.KLAPKA.SK

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku / 23. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Vedúci redakcie 7 – 8/2022:

Maroš Brázda

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Maroš Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak

Editorka:

Lea Pagáčová

Jazyková redakcia:

Jaroslav Hochel

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: Dolis Goen, s. r. o.

Uzavierka čísla 7 – 8/2022: 20. 6. 2022

Snímka na titulnej strane:

Zakliata jaskyňa – Barbora Jančárová

a Vojtech Resler / © Attack Film, Garfield Film

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruškova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

obsah

12

- 3 **myslím si**
- 4 **aktuálne:** 4 živly
- 5 **aktuálne:** MFF Karlove Vary
- 6 — 11 **téma:** Čo s tebou, filmová kritika?
- 12 — 17 **rozhovor:** Juraj Raýman
- 18 **správy z filmového diania**
- 19 — 21 **novinky:** Planéta Praha /
Vitaj doma, brate! / Arvéd
- 22 – 23 **premiéry v kinách**
- 24 — 31 **recenzia:** Zakliata jaskyňa / Stand up / Bratstvo /
Fragile Memory / Kde je Anna Franková / Strigov
- 32 **ohlasy:** MFF Cannes
- 33 **in memoriam:** Marcela Plítková Jurovská
- 34 — 35 **slovenský film storočia:** Všetko čo mám rád
- 36 — 39 **rozhovor:** Patrik Lančarič
- 40 — 41 **profil:** Vladimír Mináč / Albert Marenčin
- 42 **z filmového archívu do digitálneho kina**
- 43 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 44 — 45 **dvd / čo robia**
- 46 **kalendárium špeciál**
- 47 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 48 **výročia / stalo sa za 30 dní**

myslím si

Mária Ferenčuhová

filmová teoretička

— Na samom konci 90. rokov, keď ma ešte ako študentku začala priťahovať filmová kritika, objavovali sa v kinách slovenské filmy zhruba raz za dva roky. Pestovať si argumentačnú zručnosť, brúsiť si štýl či reflektovať slovenskú filmovú tvorbu radostne a zároveň kriticky bolo bezpochyby ťažšie za totalitu, keď sa významy (nielen v kritických, ale aj v pochvalných textoch) pre istotu zavíjali do kódovanej reči alúzií.

— No ani v čase demokracie a (trhovej) slobody na prelome milénia to slovenská filmová kritika nemala jednoduché. Vyrobiť v domácich podmienkach celovečerný film bolo také náročné, že kritici nezriedka z empatie s tvorcami vo svojich textoch nešli do živého, ale pokúšali sa vyzdvihnúť pozitíva a na nedostatky hľadieť chápavo, až blahosklonne. Pár kritikov či kritičiek sa síce vždy občas „potklo“ a zatúžilo porovnávať domácu kinematografiu so svetovým štandardom – čím sa tvorcov obyčajne hlboko dotkli, lebo produkčné podmienky dávno štandardné neboli –, no celkovo bola filmová kritika skôr opatrná, mäkká, možno až bezzubá. A do istej miery je taká dodnes.

— Lenže odvtedy sa produkčné podmienky výrazne zlepšili a aj kinematografia zväčša vyhovuje európskym štandardom – a ak sa z nich náhodou prudko vymkne smerom hore alebo ak, naopak, nešikovne spadne z hrazdy, je to skôr osviežujúce.

— A predsa sa mi zdá, že väčšina autorov si aj dnes cibí cit, vkus i dôvodenie predovšetkým na zahraničných filmoch a seriáloch. Najmladšia generácia má často jasné postoje, prostredníctvom kritiky (najmä zahraničných) filmov pestuje angažovanú kritiku spoločnosti, systému či inštitúcií a až na malé výnimky sa do takejto kritiky domácich titulov veľmi nepúšťa. Najväčšie denníky sa zasa domácej tvorbe venujú najmä prostredníctvom rozhovorov s tvorcami alebo v textoch, ktoré je niekedy ťažké rozoznať od „presskitu“. Stredná generácia pôsobí na fakultách sa zasa často uchyluje k analýzam a komplexným štúdiám, ktoré sú scientometricky cennejšie, a kritiku slovenského filmu – opäť česť výnimkám – si „strihne“ iba občas. A tak sa nám môže stať, že zmeškáme príležitosť povedať nahlas, že verejné prostriedky vynaložené na ten či onen film neboli práve šťastnou investíciou – a prečo, alebo že tento či tamten film by zožal potlesk, keby bol vznikol začiatkom milénia, no jeho téma, pohľad ani reč dnes už neobstoja.

— Iste, zovšeobecňujem. No myslím si, že v krajine rodinného typu, kde všetci so všetkými musia žiť nielen dnes, ale i zajtra, nie je ľahké pestovať ostrú, bystrú a najmä stimulujúcu viacgeneračnú kritiku. Len tá však pomáha rozkolísat zabehnuté vzorce i zatvrdnuté formy a posúvať nás ďalej. A len tá nám dovoľuje vnímať, ako sa pohľad na naše filmy i na nás samých vyvíja a mení. ◀

— text: Jaroslava Jelchová —
— foto: 4 živly / Daniel Dluhý —

Živly prinesú chaos

Letný filmový festival 4 živly je jedným z mála podujatí, ktoré pandémie za ostatné dva roky nezrušila ani nepreniesla do online prostredia. Aktuálne sa pripravuje jeho 24. ročník, ktorý sa uskutoční v Banskej Štiavnici od 10. do 14. augusta a bude sa niesť v znamení témy chaosu.

„Ostatné dva roky, definované pandemickými vlnami, preverili schopnosť organizátorov kultúrnych podujatí pracovať v chaose násobenom neočakávanými zmenami nariadení, nepredvídateľným správaním dovtedy predvídateľných cieľových skupín alebo neustálymi posunmi v distribučných plánoch, ktoré dokážu komplikovať festivalovú dramaturgiu. A ak začiatkom aktuálneho roka mnohé nasvedčovalo tomu, že miera spoločenského chaosu sa do leta vráti na predpandemickú úroveň, dnes už vieme, že takéto očakávania neboli na mieste. Minimálne jeden z kľúčových slovenských filmových festivalov musel pre aktuálny rok svoj boj vzdať, ostatné pracujú na tom, aby nemuseli,“ hovorí pre Film.sk Peter Gašparík, jeden z organizátorov letného filmového festivalu 4 živly.

„Organizácia filmového festivalu sa – podobne ako samotné filmovanie – zo zásady vyznačuje istou mierou chaosu. Do pomerne komplikovaného procesu je zapojené množstvo osôb, a hoci všetky mieria k rovnakému cieľu, z času na čas sa im skrížia cesty alebo, naopak, navzájom vyrovnávajú tempo. Chaos je korením organizátorskej práce. Spestruje ju prekvapeniami a neraz prináša výzvy, ktoré ju obohacujú,“ opisuje Gašparík a dodáva, že aktuálnu tému ročníka poňali do istej miery aj sebareflexívne.

„Programová skladba má v čase uzávierky letného dvojčísła časopisu Film.sk formu pestrofarebnej tabuľky, ktorej jednotlivé farby odlišujú výraznejších favoritov na zaradenie do filmového výberu od tých, ktorých hodnota je sama osebe nespochybniteľná, no ich čas pravdepodobnejšie príde neskôr a objavia sa v programe budúcich ročníkov,“ prezrádza Gašparík. V programe budú aj tento rok hrané, dokumentárne, animované i experimentálne snímky. „Hoci sa finálny výber môže každoročne javiť chaotický, pri pozornom počúvaní lektorských úvodov pred jednotlivými premietaniami začne byť

festivalovému publiku jasné, že navzájom diametrálne odlišné snímky spolu komunikujú, dopĺňajú sa alebo si protirečia, keď treba, aby spoločne pomohli vyskladať čo najkomplexnejší pohľad na zvolenú tému,“ dodáva Gašparík.

„S najväčšou pravdepodobnosťou sa tak v programe ocitnú vedľa seba majsterštok režiséra a choreografa Boba Foseho All That Jazz o balanse umelca medzi jeho pracovným a súkromným životom a Buñuelova surrealistická adaptácia de Sadovej knižnej predlohy, snímka Zlatý vek. Reflexiu dnešného vojnového chaosu za našimi východnými hranicami vnesie do programu dokumentárny film Majdan režiséra Sergeja Loznicu o udalostiach, ktoré na prelome rokov 2013 a 2014 otriasli Ukrajinou,“ približuje Gašparík.

Na programe stále populárnejších Detských 4 živlov, ktoré sa stali neoddeliteľnou súčasťou festivalu, budú tento rok spolupracovať so streamovacou službou DAFilms Junior (súčasť DAFilms SK). Najmladší filmoví fanúšikovia sa spolu s rodičmi môžu tešiť na štedrý filmový aj sprievodný program vrátane workshopov a tvorivých dielní. Bohatý sprievodný program pripravujú aj pre „dospelých“ návštevníkov. „Štyri živly sa vrátia ku konceptu diskusií, ktoré budú venované téme podujatia v širšom spoločenskom kontexte, ale aj v kontexte kinematografickom. Odborníci budú tentoraz diskutovať o tom, prečo ľudstvo potrebuje krízy alebo ako sa s chaosom v súčasnosti vyrovnávajú slovenskí filmári,“ uzatvára Gašparík. ◀

— text: Jaroslava Jelchová —
— foto: archív SFÚ / Vladimír Vavrek —

Obrazy starého sveta aj priestor pre nové svety vo Varoch

Päťdesiaty šiesty ročník Medzinárodného filmového festivalu v Karlových Varoch sa po dvoch pandemických rokoch uskutoční v tradičnom júlovom termíne (1. – 9. júla).

„Z približne tisícpäťsto prihlásených filmov sme s kolegami vybrali tridsať úplne nových kinematografických diel, ktoré komplexným spôsobom odrážajú náš vkus. Ten vychádza z presvedčenia, že zmysluplná provokatívnosť a snaha skúmať nové cesty filmového vyjadrovania sa nemusia vylučovať s diváckou ústretovosťou,“ približuje Karel Och, umelecký riaditeľ karlovarského festivalu, a dodáva, že k hlavnej súťaži pribudne tento rok nová súťažná sekcia s názvom Proxima. Organizátori by v nej chceli ponúknuť priestor pre diela s progresívnejším kinematografickým výrazom z celého sveta. Nahradiť by mala sekciu Na východ od Západu, ktorá v programe karlovarského festivalu skončila.

Slovenská kinematografia bude na festivale zastúpená v hlavnej súťaži filmom Beaty Parkanovej Slovo, ktorý vznikol v česko-slovensko-poľskej koprodukcii. Príbeh rodiny malomestského notára Václava a jeho manželky Věry ovplyvnia udalosti vpádu vojsk Varšavskej zmluvy do Československa. Film zachytáva cez osobné situácie zásadné témy, ako ohrozenie slobody človeka, otázky čistého svedomia, zodpovednosti a lásky. Jeho slovenským koproducentom je spoločnosť AZYL Production a do tunajších kín by mal prísť v septembri. So Slovenskom súvisí aj dánsko-americko-český dokument Kuciak: Vražda novinára, ktorý tematizuje tragickú udalosť z februára 2018 a jej dosah na slovenskú spoločnosť. Film naskrútil americký tvorca pôsobiaci v strednej a vo východnej Európe Matt Sarnecki z organizácie OCCRP (Organized Crime and Corruption Reporting Project).

V nesúťažnom programe Návraty k prameňom premietnu digitálne reštaurovaný klasický film Dušana Hanáka Obrazy starého sveta (1972) zo zbierok Národného filmového archívu Slovenského filmového ústavu. Pôvodná verzia filmu sa v Karlových Varoch premietala v roku 2008 v sekcii venovanej Dušanovi Hanákovi. Obrazy starého sveta sú dielom s nezameniteľnou poetikou. Pro-

stredníctvom dokumentárneho záznamu s prvkami inscenovaného filmu zobrazujú starostlivo vybrané dedinské postavy a celková zvukovo-obrazová koláž, ktorej súčasťou sú aj fotografie Martina Martinčeka, podčiarkuje ich autentickejšť.

Bakalársky film Alice Bednárikovej Chlieb náš každodenný bude Slovensko zastupovať v desiatke filmov sekcie Prvé podanie. Tragikomický príbeh trojgeneračnej rodiny sa nedávno predstavil v Cannes. Divákov zavedie na južné Slovensko do tichej spoločnosti Boha a alkoholu. Pokojný život rodiny naruší príchod dcéry a vnučky, ktorá práve hľadá námet na svoj film. Sekcia Prvé podanie je určená mladým európskym tvorcom – študentom a absolventom filmových škôl. V roku 2019 sa do výberu dostal film Gregora Valentoviča Kid, z ktorého vychádza režisér pripravovaný celovečerný debut Dvadsaťsedem. Spolu s producentkou Zorou Jaurovou ho predstavia na Eastern Promises Industry Days (3. – 6. júl) v programe MIDPOINT Feature Launch. Hlavným hrdinom filmu je gej, ktorý postupne zisťuje, že jeho dospelý život queer človeka bude zrejme odlišný od života kamarátov, s ktorými vyrastal.

Tento rok bude karlovarský festival na znak solidarity hostiť program Works in Progress Medzinárodného filmového festivalu v Odeze, v rámci ktorého sa predstaví osem pripravovaných ukrajinských a koprodukčných titulov. Novou aktivitou bude aj pilotný ročník projektu KVIFF Talents, ktorý je určený tvorcom z Česka a zo Slovenska s plánom rozšíriť svoju pôsobnosť na celý región strednej a východnej Európy.

V Karlových Varoch si pripomenú aj nedávno zosnulú dlhoročnú umeleckú riaditeľku festivalu Evu Zaoralovú a cenu prezidenta festivalu si odnesie herec, dramatik, scenárista a režisér Bolek Polívka. ▶

— text: Marcel Šedo / filmový publicista,
predseda Klubu filmových novinárov —
foto: Miro Nôta, Vladimír Branko, Film Expanded —

Čo s tebou, filmová kritika?

Slovenská historiografia, ale aj filmová kritika sa systematicky obracajú k 60. rokom 20. storočia ako k zlatej ére a snívajú o jej návrate. Samotná filmová kritika dovoľila v tomto období vyniknúť niekoľkým výrazným osobnostiam, ktoré vytvorili istý vzor pretrvávajúci až do dnešných dní. Samozrejme, rolu v tom zohráva aj dlhovekosť alebo trvácnosť tvorby takého Pavla Branka, Agneše Kalinovej alebo Emílie Kincelovej. Tieto osobnosti sa pritom formovali na stránkach Filmu a divadla, Kultúrneho života, ale aj denníkov či vlastných publikácií.

— Dôvodom silného rozmachu kinematografie i filmovej kritiky však nebola len slobodomyselnosť danej doby, ale aj inštitucionálne ukotvenie, v rámci ktorého sa talent mohol prejaviť. Vyplývalo to jednak z pracovného „zabezpečenia“ týchto kritikov, ale aj z toho, že kritika mala pevné miesto na filmovej mape a film a umenie zase miesto na mape spoločnosti, ktorá v 60. rokoch hľadala cestu k slobode a umenie (a kritika) jej v tom výrazne pomáhali.

— Podobná situácia vznikla aj v 90. rokoch, keď sa časopisy ako *Domino Fórum*, *Romboid*, *Vlna*, *Rak*, prípadne internetový *inZine*, ale aj denníky *Sme*, *Pravda* či neskôr týždenník *.týždeň* a v najposlednejšom období aj mesačník *Kapitál* pokúšali tento stav obnoviť a pokračovať v prerušenej tradícii. Priebežne síce sledujeme zánik niektorých z týchto časopisov, súčasne sa však objavujú ďalšie, dokonca špecializované filmové časopisy, ktoré venujú veľký priestor domácej tvorbe, ako *Film.sk*, *Kinečko*, *Homo Felix*, prípadne e-ziny, ako *Kinema.sk*.

deviácie zostávajú, ale trend je zřejmý – priestor na dlhotrvajúce, pokojné, zabezpečené analytickejšie a kritické písanie v periodikách sa oslabuje. Trendom je amaterizácia kritiky, v ktorej sa môže k téme vyjadriť ktokoľvek.

— Kritika sa teda očividne deinštitucionalizuje. Klasické inštitúcie zlyhávajú, prípadne sú oslabované. To vyvoláva dve emócie. Prvou je nadšenie, pretože inštitúcie predstavujú mýtotočné ideologické štruktúry, ktoré treba zničiť, aby mohlo na ich troskách – zvyčajne v prostredí internetu – vzniknúť myslenie akéhosi dekonvencionalizovaného prirodzeného človeka, z ktorého sa následne vďaka revolučnému gestu môže stať autentický nadčlovek. Opačný postoj, naopak, vidí v inštitúciách jediného ochrancu spoločnosti. Inštitúcie nás totiž chránia pred terorom, teda, vyjadrené v klasických pojmoch, pred situáciou, keď je človek človeku vlkom. Aj toto je na zaujímavú debatu, ale považujem za potrebné pozrieť sa na problém inštitúcií trochu inak.

— Inštitúcia sa dnes považuje za istú formu nad-

„Priestor na zabezpečené analytickejšie a kritické písanie v periodikách sa oslabuje. Trendom je amaterizácia kritiky, v ktorej sa môže k téme vyjadriť ktokoľvek.“

— Aj špecializované časopisy však prechádzajú (niekedy priam turbulentnými) zmenami: *Homo Felix* zanikol, *Kinečko* prestalo vychádzať v tlačenej podobe a zredukovalo počet analytických kritických textov, *Kinema.sk* začala strácať relevanciu. Stabilne funguje iba *Film.sk*, ktorý vydáva SFÚ. Ostatné špecializované časopisy zastrešujú zväčša občianske združenia a tie sú závislé predovšetkým od podpory z verejných zdrojov, od príjmov z reklamy a od energie a často nedostatočne zaplatenej práce svojich redakcií. Zároveň sa analytickejšia kritika a s ňou aj výrazné osobnosti – až na výnimky – vytrácajú aj z celonárodných denníkov a týždenníkov. Naopak, pribúdajú portály nového veku, ako *Refresher*, *Noizz* atď., kde sa hranica medzi kritikou a PR prácou vyslovene stiera. Od začiatku milénia sledujeme výrazný nástup databáz a sociálnych sietí – v oblasti filmu ich reprezentuje predovšetkým ČSFD, ktorá funguje už od roku 2001. V dôsledku toho kritika postupne ustupuje nadšeneckému fanúšikovskému písaniu, prípadne sa mení na PR servis. Samozrejme, ostrovčeky pozitívnej

stavby, ktorá vytvára akési nadbytočné, účelové a ideologické čítanie spoločnosti, prípadne symbolicky udržiava pohromade nejakú komunitu a vytvára, chráni a udržiava vyvážený stav. Myslím si však, že inštitúcia robí niečo oveľa podstatnejšie a týka sa to práve jej normotvornej a „rolotvornej“ funkcie. Áno, inštitúcie vytvárajú normy a roly a práve preto sú dnes takpovediac na odstrel. Lenže, ako podľa mňa správne tvrdí Judith Butler, nech sú normy a roly akokoľvek drvivé a nepríjemné, vnútri človeka sa za nimi nič nenachádza. Dnes je totiž ťažké obhájiť nielen kresťanskú existenciu individuálnej duše (koncept duše mizne aj zo súčasného umenia), ale aj existenciu novovekej univerzálnej subjektivity, pretože tento koncept je aj u Descarta previazaný s konceptom Boha. Práve inštitúcie tak vytvárajú skrz rôzne roly a normy to, čo by sme mohli nazvať subjektmi. Ved aj samotný moderný spôsob chápania seba samého ako individuálneho ega je mimoriadne abstraktným výtvarom mohutného systému inštitúcií.

— Empirická skutočnosť zároveň naznačuje, že po

oslabení alebo zrušení klasických inštitúcií, ako sú noviny, univerzity či štandardné politické strany, nenastáva „prekrásny nový svet“. Moderné individuuum, aby vôbec mohlo byť subjektom prítomným vo verejnom priestore, skrátka potrebuje vytvoriť inštitúciu – a tak ju vytvorí pokojne aj zo seba. Zoberme si vodcu – a nemusí ísť nutne o Putina, ale o „vodcu“ strany, ktorá stojí a padá s jeho

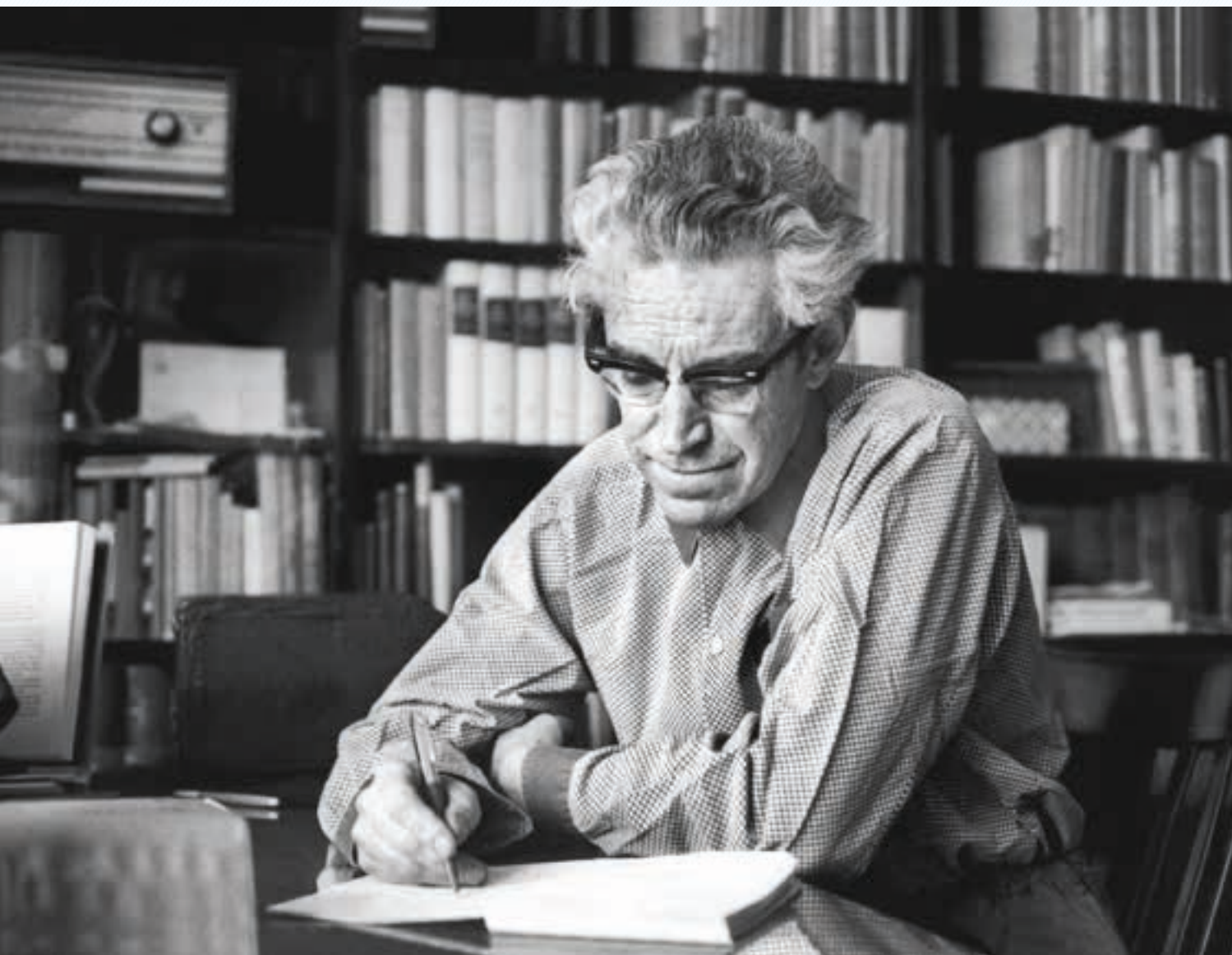
raz viac určujú tón jednej časti debaty na tejto sociálnej sieti. Nemusí to však nutne byť očividne negatívny jav. Za spoločnosť, ktorú som tu spomenul, sa mu ospravedlňujem, ale podobným príkladom je aj český filmový vedec a kritik Kamil Fila. Aj on vytvoril inštitúciu zo seba (pozri minuloročný dokumentárny film Martina Marečka *Sila*) a stal sa ešte väčším kritikom, než sme dúfali.

ne prispel k ich postupujúcej erózii. K tej očividne smerujeme aj tu na Slovensku. Aj u nás občas niektorí kritici snívajú o „Filoch“, ktorí by zachránili tristný stav písania o hociktorom umení. Snívame o vodcovi. Lenže bez silných inštitúcií, ktoré pomohli pri vzostupe aj samotnému Filovi, to skrátka nie je možné.

— A áno, aj na Slovensku sa z času na čas rodia po-

aj potenciálne deštruktívnymi. Koniec-koncov, toto egocentrické osamostatňovanie sa obracia proti samotnej kritike a skrz ňu aj proti nám.

— Prejavuje sa to aj v iných vrstvách. Nesnažíme sa dostať pod inštitúciu časopisu a tým aj kritiky, a teda vytvárať prostredie komunity deliacej sa o poznanie a hodnoty a prispievať k budovaniu inštitúcií, ktoré majú

Pavel Branko —

osobou, ako sme to videli v najnovších politických dejinách Slovenska už toľkokrát: Mečiar, Fico, Matovič, všetci títo muži vystavali stranu na sebe. Podobným príkladom sú aj mnohí používatelia ČSFD – za všetkých spomeňme aspoň používateľa menom verbal –, ktorí si vystavali kariéru na akomsi vulgárnom, konšpiračnom trumpovskom populizme a ktorých sleduje veľké množstvo čitateľov. Vďaka tomu vytvárajú normy, roly aj nasledovníkov a čo-

— Ale aj sám Kamil Fila ako analyticky ladený kritik môže byť inštitúciou z veľkej časti preto, že v Česku ešte niektoré inštitúcie, ktoré rozdeľujú „roly“ kritika, aspoň čiastočne fungujú. Sú nimi univerzity, celonárodné denníky, špecializované časopisy a najmä samotná komunita kritikov. Fila je výnimočný tým, že ich dokázal akoby presiahnuť, avšak hneď vzápätí ich dôležitosť svojím osamostatnením sa čiastočne nivelizoval a vlast-

Kamil Fila vo filme *Sila* —

dobné osobnosti. Podobnú snahu ako v prípade Filu sme mohli sledovať pri 3kritikoch, čo bolo zoskupenie zložené z troch popredných slovenských kritikov Roberty Tóthovej (*Pravda*), Miloša Krekoviča (*Denník N*) a Mateja Sotníka (*Kapitál*). Významné postavenie v očiach širokej verejnosti mal a pravdepodobne stále má Peter Konečný, pre ktorého však akoby všetky projekty slúžili na vyzdvihovanie vlastnej osoby a ktorý sa na rozdiel od Filu nevenuje filmovej kritike, ale popularizácii filmu šitej na mieru konkrétnym cieľovým skupinám. V každom prípade však sledujeme, ako sa individuá snažia odlepiť od inštitúcií v radikálnom geste absolútnej autenticity a normotvornosti influencerstva. Nevidiac, čo sa deje za Filom a Konečným, môže sa nám situácia zdať v poriadku, ale práve nárast popularity verbaľa na ČSFD odhaľuje, že takéto individuálne a nekonsenzuálne „inštitúcie“, ktoré v sebe koncentrujú uhrančivú moc, sa môžu stať

potenciál nás presahovať a spájať a v ktorých sa v istom zmysle strácame, ale aj stretávame. Naopak, snažíme sa, aby sa tieto inštitúcie stali súčasťou nás, a to v zmysle: Ja som reprezentant skutočnej, autentickej kritiky – Ja som kritika. Ide o prekračovanie inštitúcií a budovanie značky zo seba samých. To vidíme už dlhodobo, napríklad aj pri nekonečných diskusiách o stave (a smrti) Klubu filmových novinárov, v ktorom sa stratila kontinuita vymiznutím strednej a neskúsenosťou a egocentrizmom mladej generácie (vrátane autora tohto článku).

— To sa potom podpisuje pod neustály vznik a zánik rôznych filmových časopisov a portálov v porevolučnom období. Vidíme to na neustálom príchode a odchode rôznych generácií kritikov, po ktorých obvykle nezostáva silná stopa a ktorí sa na rôznych portáloch striedajú častejšie ako brigádnicami v McDonalde. Cieľom nie je rozvíjanie toho, čo tu už je, ale permanentná revolúcia, v kto- →

rej sa individuuum popri deštrukcii starého snaží vtláčať komunite svoj obraz a svoju víziu, pretože nové je podľa tohto typu myslenia vždy lepšie. Čas sa tu napája a obnovuje z budúcnosti a rodí sa každý deň nanovo. Výsledkom je taký obraz kritickej komunity, v ktorej nachádzame rozptýlenú hľbu jednotlivcov zloženú prevažne z amatérov, poloprofesionálov, influencerov, ale rozhodne nie z verejných intelektuálov, pre ktorých by bola kritika profesiou. Pretože ktorá inštitúcia dnes posväť kritiku autoritou? A ktorá inštitúcia ho zamestná, ak tu takmer žiadne inštitúcie nie sú? Tu prichádza na scénu otázka: Čo robiť?

Istý návod, a uvedomujem si, že to vyznie naivne, nám možno ponúka seriál *Koruna*, ktorý sleduje práve život inštitúcie. Samozrejme, viem, že tento príklad je neaplikovateľný na naše prostredie, ide tu len o vytvorenie istej analógie a príkladu. Nie Ja, ale cieľené otvorenie sa a potlačenie ega v prospech inštitúcie a komunity. Nie Ja, ale kritika, ktorú – počúvajúc jej slová a odpovedajúc na ne – nechávame sústredene vyberať rolu a normy pre nás samých. Vyžaduje si to cieľené ticho a ukončenie rečenia, z ktorého sa následne vynára hlas inštitúcie, ktorá si sama vyberá, čo je dôležité. V takomto momente je kľúčové rozhodovať sa ako inštitúcia, a čím viac sme „inštitúciehodní“, tým viac sme subjektmi. Z toho zároveň vyplýva, že subjektivita nevzniká tam, kde stojí normotvorný egoista, ale práve naopak tam, kde sa človek vzdáva svojho ega v prospech druhého, symbolického, spoločného. Podľa mňa len takto môžeme prinavrátiť umeniu i kritike spoločenský status, aký mala napríklad v tých „mýtických“ 60. rokoch. Deegoizáciou a snahou vytvárať svet, ktorý by nás presahoval. ◀

„Ktorá inštitúcia dnes posväť kritika autoritou? A ktorá inštitúcia ho zamestná, ak tu takmer žiadne inštitúcie nie sú?“

V akom stave je slovenská filmová kritika?

Pýtame sa filmových kritikov aktívnych najmä v minulých rokoch, ktorí dodnes pomáhajú utvárať prostredie domácej filmovej kritiky.

Martin Šmatlák

[riaditeľ Audiovizuálneho fondu]

Najlepšie na súčasnom stave slovenskej filmovej kritiky je to, že žije. Netreba ju poslať na liečenie, nevykazuje príznaky diagnózy ohrozujúcej život ani straty pamäti a veľmi nebdá na preventívne prehliadky. Síce už nie je najmladšia, ale ako stará dáma sa necíti. Počas zrýchlených rokov zmenila svoj tvar aj viaceré tváre. Takmer sa vytratila z dennej tlače a neraz konvertovala na publicistiku či na propagáciu audiovizuálneho tovaru. No prežila aj zrušenie niektorých periodík a vyskúšala si nové priestory. Viaceré jej naozaj svedčia. Len by už konečne mohla skoncovať s tým otrepaným „známkovaním“ filmov.

Petra Hanáková

[filmová historička a kurátorka SNG]

Už zadanie „vyjadri sa k stavu kritiky na 500 znakov“ predpokladá, že nie je veľmi o čom. Mimo *Film.sk* je to s filmovou kritikou bieda. Kultúrne rubriky v denníkoch odumierajú alebo už odumreli, a ak prežívajú, píšú do nich zväčša diletanti – filmu predsa rozumie každý... Prevládajúcim žánrom je repasovaná tlačovka, v lepšom prípade stredoškolská dojmológia. Kvalitnejšiu kritiku prakticky odstabil prekarizácia – za 10 eur za normostranu sa talent nevyšľachtí.

V narcistickej dobe sa kritika považuje za toxickú, kritik za „komplíkátora“. Imperatívom sú kliknutia, úbežníkom smrť, sex a manželstvo Johnnyho Deppa. V dobe, ktorá tak túži po nesmrteľnosti, sú paradoxne informačne najsaturovanejším žánrom nekrológy.

Zuzana Mojžišová

[vedúca Katedry audiovizuálnych štúdií FTF VŠMU]

Krivka stavu filmovej kritiky súvisí s krivkami stavu ľudského kritického potenciálu a kinematografického, možno až kultúrneho priestoru. Ten ľudský potenciál máme na Katedre audiovizuálnych štúdií istým spôsobom v rukách. V krajine s alarmujúco nedostatočným kritickým myslením sa snažíme poslucháčov viesť k schopnosti vytvoriť si úsudok a aj ho dokázať verbálne formulovať – na základe získaných vedomostí a podporený ozajstnými argumentmi. Debatujeme, píšeme, konfrontujeme sa s tvorivou obcou. Narážame na zlý stav slovenského školstva i na vlastné limity. Snažíme sa, lebo cítime spoluzodpovednosť.

Matej Sotník

[kreatívny producent a distribútor]

Filmová kritika stojí rovnako na osobnostiach ako na filmoch a na inštitúciách. Naša kritika minulý rok prišla o jedného z mála vyprofilovaných autorov – Miloša Krekoviča. Potrvá dlho, kým sa táto medzera zaplní. Nemáme veľa aktívne píšucich autorov s osobitým štýlom a kontextovým myslením prekračujúcim rámce filmológie, schopných osloviť širšiu skupinu ľudí. Nemožno zabúdať ani na problém prekarizácie práce. Kým kritici nepracujú na plný úväzok v niektorom z pár mienkotvorných médií, ktoré dávajú priestor kultúre, písaním o filme sa neuživí. Filmová kritika sa iste má kam posúvať, no musíme spolu proaktívne kreovať jej prítomnosť a budúcnosť tak, aby **freelance** kritici, ktorí milujú svoju prácu, nemuseli existovať v nedôstojných podmienkach. ◀

Prihláste sa do medzinárodných programov MIDPOINT Institute. Posuňte vývoj vášho projektu, alebo zdokonaľte svoje zručnosti.

WWW.MIDPOINT-INSTITUTE.EU

NAJBLIŽŠIE UZÁVIERKY PRIHLÁŠOK

22.7. MIDPOINT Shorts

11.9. MIDPOINT Smash Cut

1.8. MIDPOINT Writers' Room

22.10. MIDPOINT Feature Launch

MIDPOINT
INSTITUTE

— text: Mária Ferenčuhová

— foto: Miro Nôta —

Tvorba má byť tvorivá, vtedy aj dieťa dostane chuť niečo vytvoriť

Už ako študent scenáristiky a dramaturgie na FTF VŠMU vydal útlu prozaickú knihu *Vystúp z tieňa svojho tieňa*. Krátko po štúdiách spolupracoval s manželkou Vandou na jej bakalárskom animovanom filme *O dvoch ľuďoch* (1996). Zdá sa, že tieto dve skúsenosti vytýčili profesijnú dráhu spisovateľa a scenáristu Juraja Raýmana (50), s ktorým sa dnes rozprávame predovšetkým o filmovej tvorbe pre deti.

Študoval si v čase, keď na Slovensku nevznikalo veľa filmov. Ovplynulo to tvoj vzťah k písaniu?

— V tom čase sa nedalo živiť písaním scenárov a my s Vandou sme mali psa a papagája, takže sme už boli „čosi ako“ rodina a ja som chcel (pred psom a papagájom) vyzeráť ako jej hlava a postarať sa o bývanie. Tak som v polovici tretieho ročníka spadol do reklamy a desať rokov som hľadal kľúč, ako trafiť do vkusu klientov a cieľových skupín. Bola to otrava. Na radosti zo života a autorskom sebedovomí mi to nepridávalo, tak som si povedal, že svet ujmu neutrpi, ak zo mňa scenárista ani spisovateľ nebude, a okrem vecí do školy som nepísal vôbec nič. Aj Vandin bakalársky film *O dvoch ľuďoch* bol nasiaknutý mojou dezilúziou a pocitom, že človek je na svete, aby sa trápil.

Nakoniec si písal nielen reklamy, ale aj knihy – známym si sa stal najmä vďaka knihám pre deti či vďaka spolupráci na projektoch detských seriálov *Drobci* a *Websterovci*. Ako sa človek bez ilúzií stane autorom filmov a kníh pre deti?

— K písaniu ma vrátila Vanda, ktorá sa medzičasom stala animátorkou, ale zo všetkého najviac chcela byť mamou. Porodila nám dvoch chlapcov, a tí sa stali hrdinami jej krátkeho filmu *Kto je tam?*. Z toho neskôr vďaka osvietenému prístupu vtedajšieho programového riaditeľa Slovenskej televízie Tibora Búzu vznikol večerníčkový seriál *Drobci*, na ktorom Vanda pracuje dodnes, hoci naši „drobci“ sú už dvojmetroví. Detským autorom som sa teda stal vďaka našim deťom a pre ne. Nikdy sa nechceli hrať „len tak“, ale vždy „na niečo“. Tak vznikli drobcovské príbehy. Nebolo ťažké odporovať ich a zapísať si dialógy.

Je detská tvorba žánr ako každý iný? Akými pravidlami sa riadi?

— Detská tvorba je detská tým, že sa v nej odráža hodnotová perspektíva dieťaťa. To, samozrejme, nezna-

mená, že v príbehu musí nutne vystupovať detský hrdina. Dnes nájdeme v škatuľke príbehov pre deti Tarzana, mayovky, dokonca Frankenstein – ich autori ich nevmýšľali s cieľom zaujať detského diváka, a deti si ich aj tak našli. Isteže, ak detský autor vie, že je detský, má výhodu. Môže počítať s neošúchanosťou detskej mysle aj s tým, že sa prihovára vývinovému štádiu človeka, ktorému ešte možno sem-tam aj čo-to „nabulíkať“. Ale ak máš na mysli dramaturgické pravidlá, nie je dôvod, aby sa v detskej tvorbe akokoľvek zjednodušovali a rozriedňovali. Možno je tvorba pre deti špecifická väčším dôrazom na príbehovosť a uspokojivý koniec. Detská duša je jemnejšia a príbeh má pre ňu oveľa väčšiu terapeutickú hodnotu než pre dospeláka, tak sa na to snažím pri písaní myslieť.

Prebiehajú pri vývoji večerníčkových seriálov výskumy, konzultácie s psychológmi, robia sa focusové skupiny, čo na deti funguje?

— (smiech) Pravdepodobne prebiehajú. Možno aj s dobrým úmyslom. Zažil som také *hokusfocusgroups* v reklame aj seriálovej tvorbe. Ide o snahu pristupovať k tvorbe vedecky, aby sa výsledky skúmania dali nasypať do miešačky s vedeckými poznatkami z iných oblastí a vymiesiť „koláč pre všetkých“. Spravidla to nefunguje ani v reklame, ani v televízii. Tvorba (akákoľvek) si vyžaduje tvorcu, jeho osobné pohnútky a zainteresovanosť.

Ako sa mení detská tvorba? Sleduješ ju?

— Sledujem, samozrejme. Kupujem si detské knižky, aj keď ich už nečítam deťom. Jednak do zásoby, snáď sa mi v nasledujúcej dekáde dostanú do rúk nejaké vnučky a vnuci, a jednak preto, že sám pre deti píšem a zaujíma ma, s čím kto príde. Ak hovoríme o slovenskej detskej tvorbe, hovoríme predovšetkým o literatúre, ktorá je pomerne komplexná. Medzi autormi sa dá nájsť viacero jedincov, pri ktorých cítiť práve ten osobný motív a vklad. →

— Pomerne veľký priestor dáva tvorbe pre deti Slovenský rozhlas. Isteže, vydať knižku alebo vyrobiť rozhlasovú hru je oveľa lacnejšie, než vyrobiť celovečerný film alebo seriál, preto v našej audiovizíi prakticky niet o čom hovoriť.

V čase, keď ste ty a Vanda študovali, tvorba pre deti sa na VŠMU neučila. Učí sa dnes?

— Na školu som prišiel v entuziastickom roku 1990. Doba bola „nová“ a podobne ako my študenti bolo aj veľa pedagógov nových, nemali pedagogické maniere ani skúsenosti a asi toho od nás ani veľa nevyžadovali. (Okrem Aleny Bodingerovej, ktorá nás bombardovala Plazewským. Pozdravujem, Alenka, a ďakujem ti za to.) Filmy za tých dávnych čias premietala pani Tatárová v takzvanej veľkej projekcii a potom sme sa o nich rozprávali. Ja som radšej počúval, ale ak mám nejaké scenáristicko-dramaturgické vzdelanie, získal som ho práve vo veľkej projekcii. Postupne sa atmosféra konsolidovala a keď nastúpila Vanda, na niektorých katedrách to už začalo zaváňať istým druhom disciplíny. O detskej tvorbe, prípadne jej špecifikách sme v rámci scenáristiky veľa nenahovorili, hoci Leo Štefankovič bol autorom scenára k filmu *Čarbanice*, ktorý som stihol vidieť ešte v detstve. Na katedre animácie sa, naopak, snažili vymaniť zo škatuľky „rozprávkarov“ a venovali sa zložitým existenciálnym témam. Či sa detská tvorba vyučuje na škole dnes, netuším. Ak sa nevyučuje, je to hádam aj dobre, lebo pri tom našom akožeizme by tam už boli napáskované nejaké zaslúžilé umelkyne.

Alebo umelci. Pri knihách najčastejšie spolupracuješ s ilustrátormi, ktorí sú zároveň animátormi: knihu *Vianočka Udatný, medveď Mňau, drak Čau a originál princezná Fujara Lopúchová* ilustrovala tvoja manželka Vanda, *Emila z hôr zase animátorka Marta Prokopová*.

— Vanda bola jasná obeť, lebo som ju otravoval ráno, na obed aj večer. Ako *Vianočku* namaľovala nášho Huga a trocha ho aj prikráslila. Marta a *Emil*, to bol tuším takisto Vandin nápad alebo objav Mareka Šulíka. Podarilo sa im to náramne. *Nášho brata Hlavičku* ilustroval Ďuro Balogh, dokonca dostal za ilustrácie cenu, a ochranársku rozprávku, ktorá sa volá *Veľké Há a malé ó, rímska päťka, eN a Ó*, ilustroval Viliam Slaminka. Ilustruje aj *Hon na tučniaka*, ktorý by mal vyjsť pred Vianocami. Ale je pravda, že napríklad Martina Matlovičová a Vlado Král sú absolventi animovanej tvorby a vo Vladovom prípade sa dá identifikovať isté filmové, až gagové videnie – napríklad v knižke *Kozliatka*.

Na večerníčky *Drobcí* a *Websterovci* podobne ako na *Mimi & Lízu* Kataríny Kerekesovej a spol. nadviazali knižky. Aj po nedávnej premiére celovečerného animovaného filmu Petra Budinského *Tvojazem* nasledoval krst rovnomennej knihy s rovnakým vizuálom, ako má film. Ako vnímaš takéto transmediálne prieniky?

— Ako snahu zužitkovať jestvujúci materiál. Predaju knihy určite pomáha, ak kupujúci značku pozná z iného média. Ja mám radšej opačný postup, teda adaptáciu literárnej predlohy, pretože literatúra je oveľa slobodnejšia a zmestí sa do nej viac nápadov. Tie už pri spätnom prepise (v mojom prípade) neprichádzajú tak ľahko, čo môže viesť k opisnosti a neželanému autorskému odstupu. Preto si (v poslednom čase) píšem poznámky k scenárom a prvé verzie príbehov radšej literárne. Tak ako nám to kedysi radili v škole. Najprv si napíšem filmovú poviedku, aspoň sa pri písaní viac zabavím.

Budú teda aj z *Vianočku* a z *Emila z hôr* raz televízne večerníčky? Potenciál na to majú.

— S televíznymi večerníčkami je problém, že sú televízne. A v televízii je problém... s televíziou. Televízáci vám povedia, že je problém s peniazmi, že ich je málo... ale potom ich odkiaľsi vyčarujú a vrazia do výroby večerníckového seriálu *Jakub a Flip*. Nevadí, že je to blamáž, hlavne, že je o odpadkoch. Viem si predstaviť ten potlesk na programovej rade. Úloha splnená – eduneviemčo na tento rok vybavené. V slovenskej audiovizíi, zvlášť v tej detskej, sa dosť často hľadí na tému, akoby sama osebe bola kvalitou. V dramaturgii prevláda „nástenkárstvo“, predsudky a podceňovanie detského diváka.

Napriek tomu sa nevzdávaš – tvoje rozprávky nedávno zaujali aj výtvarníčku Simonu Čechovú a animátora Martina Smatanu. Na čom spolu pracujete?

— Vymysleli sme si projekt pre radosť a teraz s ním máme starosti: *Krátke rozprávky na rýchle uspávanie*, teda čosi, po čom túži každý rodič. Písal som ich počas prvej a druhej vlny protipandemických opatrení, keď naši synovci nemohli pricestovať na Slovensko a nemali veľa príležitostí používať rodný jazyk. Bolo to trocha v štýle Rodariho *Rozprávok po telefóne*, len po internete. A keďže šlo o domácu výrobu, snažil som sa dať do toho to najlepšie, čo doma máme. Žiadne „éčka“, blahosklonné dospelácke podceňovanie inteligencie dieťaťa. Tvorba má byť

„Detská tvorba je detská tým, že sa v nej odráža hodnotová perspektíva dieťaťa.“

„Scenárista potichu strávi roky písaním scenára, ktorý si prečíta zhruba desať ľudí a dvaja z nich sú rekvizitári.“

tvorivá, vtedy aj dieťa dostane chuť niečo vytvoriť. Vymyslieť vlastnú rozprávku a stať sa rozprávačom. V našom prípade ich rozpráva hlásnik v malom slovenskom mestečku a všetci obyvatelia sa náhlija do postele, aby si ich mohli vypočuť. Sú totiž o nich: o Pocikajsovi, ktorý v spánku navštevuje pani Zlámalovú, o romantickom Bertoldovi a jeho psovi Brechovi, ale aj o Capkovi, čo mal babku ježi-babku, o Papierovom Jožkovi, ktorého si mama nakreslila do zošita, o Vencovi Vavrincovi, ktorý bol vždy vo všetkom prvý, o jednej tete, čo stratila nádej a nemala nádej, že ju zasa nájde, a dokonca o Híkalovi Haberovi, ktorého chceli susedia umlčať lynčovaním, ale napokon mu kúpili jednosmerný lístok do Bratislavy. Každý príbeh má iného protagonistu a trochu inú náladu. Vo všetkých je túžba po slobode ako najvyššej ľudskej aj umeleckej hodnote. Dôkazom, že toho máme doma dobrého dost, sú aj Simona s Martinom, entuziasti, ktorí majú tvorbu pre deti úprimne radi. Poprosil som ich o spoluprácu na knižke a následnej adaptácii do série krátkych animákov večerníčkového formátu. Síce sme sa práve „troška zadržli“ na fonde, ale snád' sa nejaká cestička nájde a projekt neostane len v našej fantázii.

Do detských kníh vkladáš špecifický humor: charakterizuje ho absurdita aj vracanie metafor späť k doslovnosti. Hraný film to veľmi neumožňuje, animovaný to, naopak, víta. Neláka ťa práca na animovaných filmoch pre dospelých?

— Láka, isteže, ale animovaný film má takú vlastnosť, že pri ňom život rýchlo ubehne. Napísal som nedávno príbeh pre deti, ako rozhlasovú rozprávku, ale pokojne by som ho prepracoval pre rodičov – *O ľudoch, na ktorých sa zabúda*. Začína sa: „Jedna babka mala dva centimetre a dedko dva a pol.“ Je o rodičoch, ktorí sa zmenšujú, pretože na nich ich dospelý syn myslí čoraz menej. Vyberú sa na najmenšom autíčku do veľkého sveta. Nájst syna a zachrániť ho pred amnéziou. Vo veľkom svete sú všetky prekážky aj vzdialenosti väčšie. Iste si spomínaš na Krtka, ako sa vo svojom autíčku na kľúčik ocitol uprostred rušnej ľudskej diaľnice. Tak si ich predstavujem. Len nie maľovaných.

A nemal si chuť písať aj scenáre detských filmov, ale hraných?

— Áno, mal. Aj som napísal. Volá sa *Hlavička*. O sestre, ktorá má brata, a ten ešte aj do postele chodí s ochrannou prilbou. Príbeh vyšiel knižne a vysielal sa v rozhlase. V súčasnosti je na svete ďalšia posledná verzia filmového scenára. Vanda s Marinou Škopovou, ktoré ho budú koprodukovať a spolurežirovať, sa snažia nastaviť výrobu tak, aby to bol slovenský film. Len v ňom musí byť väčšina peňazí zo Slovenska, čo nie je jednoduché. A aby som bol úplne aktuálny, práve píšem hraný scenár o medzidruhovom priateľstve. Vianočný príbeh o osamelom chlapcovi, ktorý pod bundou prepašuje zo zoo tučniaka a rozhodne sa ho odniesť domov, na sever. Chlapec má už osem rokov, vie, kde je sever, len nevie, že tučniaky žijú na juhu.

Tvoja dospelácka próza *Tri hodiny ráno*, ktorá vyšla vlni v reedícii, je trochu mysteriózny horor. Naopak, debut charakterizovala hravosť a testovanie hraníc textu. Ako vnímaš slobodu v mantineloch žánru?

— Literatúra je slobodná a oslobodzujúca. Text hraníc nemá, niet v ňom žiadnej hmoty, ktorá by sa autorovi lepila na topánky. Moje dve knižky pre dospelých neboli mienené úplne vážne a obe boli vyprovokované zvonka. Prózu *Vystúp z tieňa svojho tieňa* som chodil čítať na redakčné stredy do redakcie Fragmentu na Staromestskej ulici. Páčilo sa mi, keď sa „starí fotri“ (pritom boli mladší, než som dnes ja) „chlámali“ od smiechu. Aj od Olega Pastiera to musel byť žart, že text (párstranový) vydal v kontexte svojho seriózneho vydavateľstva. Knižku z toho spravili ilustrácie Martina Knuta. (Na ilustrátorov mám jednoducho šťastie.)

— *Tri hodiny ráno* boli provokáciou Mareka Šulíka. Nálepka trileru či mysteriózneho hororu je dodatočná. Šlo o hru s Marekom a s mojím mozgom. V tom čase som sa snažil živiť ako scenárista viacerých nekonečných štúdiových televíznych seriálov. Okolo tretej ráno som zvyčajne dokončil a odoslal stú alebo stopäťdesiatu časť a bol som z toľkého písania v stave bezvedomia. A v tom bezvedomí som ešte hodinku písal. Automaticky (a na moju hanbu aj dost nekriticky k samotnému textu). Marek to vydal a spravil zo mňa spisovateľa.

V posledných rokoch si však opäť najmä scenárista. S Petrom Kerekesom si písal scenár historického filmu. Aké to bolo?

— Bolo to fajn. S Petrom sme kedysi dávno bývali na A 41 na átriákoch. Bol nám aj za svedka (očitého) na svadbe. A počas tej svadby alebo deň pred ňou vysielali v rozhlase čítanie z knihy Dušana Šimka *Maratón Juana Zabalu*. Mal som svadobné povinnosti, ale Peter si čítanie vypočul a potom neubehlo ani dvadsaťpäť rokov a prišiel s nápadom urobiť podľa knižky filmovú adaptáciu. Povedal som mu, že tá knižka sa adaptovať nedá, lebo nemá filmový príbeh a filmové postavy. Ale Peter je z Košíc a aj ja tam mám príbuzných, a tak som sa stal na tri roky Košičanom. Spočiatku som nevedel, že aj Dušan si pri písaní vymýšľal, a povedal som si, že keď si okolo jeho reálnej kostry čosi „trocha“ primyslím, nemôže to byť na škodu – a tak sme si nakoniec vymysleli úplne všetko. Sto rokov života jedného mesta – sto rokov košického maratónu. Mená, postavy, príbehy aj celé Košice. Len meno toho hajzla Lászlóa Csatáryho sme na jeho večnú hanbu nechali pôvodné. Prvá verzia scenára vychádzala na päť hodín. Postupne sme ho skracovali na výsledných 2:33:19 – čas, s ktorým v roku 1931 na košickom maratóne triumfoval slávny Argentínčan Zabala.

To znie takmer ako konceptuálny retrofilm! Čo na to (ko)producenti?

— Rozdiel medzi literátom a scenáristom spočíva v miere skromnosti. Zatiaľ čo literát čosi napíše a hneď s tým masť za Bagalom, scenárista potichu strávi roky písaním scenára, ktorý si prečíta zhruba desať ľudí a dvaja z nich sú rekvizitári. Pri písaní sa človek o písaní veľa dozvie – a to je scenáristova odmena. ◀

Creative Europe Desk Slovensko informuje

Kancelária Creative Europe Desk Slovensko organizuje v spolupráci s MFF Cinematik Piešťany a s podporou Audiovizuálneho fondu ďalší, už 13. ročník medzinárodného workshopu pre dokumentaristov DOX IN VITRO (11. a 12. 9. Piešťany). Workshop je určený začínajúcim producentom a autorom dokumentárnych filmov a projektov vo vývoji a jeho cieľom je pripraviť projekty na medzinárodné koprodukczie. Účastníci majú možnosť konzultovať s renomovanými zahraničnými a domácimi tütormi, naše pozvanie prijali Ove Rishøj Jensen (Dánsko), producent, konzultant a organizátor medzinárodných podujatí s dokumentárnym filmom, Peter Jaeger (Rakúsko), konzultant, Phil Jandaly (Švédsko – Kanada), strihač, dramaturg a konzultant, a Ondrej Starinský, vedúci redakcie dokumentu a vzdelávania RTVS. Slovenské projekty sa môžu na workshope zúčastniť bez poplatku. **Uzávierky sú 16. 8. pre projekty a 31. 8. pre pozorovateľov.** Projekty musia obsahovať synopsu a treatment, predpokladaný rozpočet, realizačný plán, predpokladaný termín premiéry a krátke CV autorov – všetko v angličtine. Prihlasovací formulár a všetky ďalšie podrobné informácie sú na stránke www.doxinvitro.eu. Aktuálne uzávierky: 5. 7. má uzávierku výzva CREA-MEDIA-2022-FILMOVE, Films on the move (Filmy v pohybe). Ide o výberovú podporu kinodistribúcie, žiadateľmi sú predajcovia práv, vystupujúci ako koordinátori konzorcia, ktoré sa musí skladať z minimálne siedmich európskych distribútorov, z toho dvaja musia byť z krajín s nízkou audiovizuálnou kapacitou (ako je Slovensko).

— vs —

Slovenské tituly ocenili v Krakove

Hlavnú cenu v medzinárodnej súťaži dokumentárnych filmov na 62. krakovskom filmovom festivale (29. 5. – 12. 6.) získal celovečerný debut Denisa Dobrovodu **Katedrála**. Príbeh bývalého mnícha, ktorý vyše šesťdesiat rokov staval katedrálu neďaleko Madridu, uviedol festival vo

svetovej premiére, podobne ako debut Ihora Ivanka **Fragile Memory**, ktorý získal v tej istej súťaži zvláštne uznanie poroty. Animovaný dokument **Milý tati** Diany Cam Van Nguyen ocenili ako najlepší krátky animovaný film, získal aj cenu poroty pre najlepší krátky európsky film (vdäka čomu sa môže uchádzať o Európsku filmovú cenu) a zvláštne uznanie od poroty Medzinárodnej federácie filmových klubov FICC. Súťaž hudobných dokumentov vyhral film **Kapr** Lucie Královej, ktorý vznikol v česko-slovenskej koprodukcii. Jedným z porotcov tejto súťaže bol aj slovenský režisér a producent Robert Kirchhoff. Na festivale uviedli jedenásť slovenských a koprodukčných titulov. Ďalšie dva projekty – debut Romana Ďuriša **Pokiaľ ja žijem** a **Miluj Generálov** Víta Janečka – sa predstavili na koprodukčnom trhu pre stredoeurópske dokumentárne filmy CEDOC Market. Partnerom festivalu bol Slovenský filmový ústav, ktorý organizoval networkingové podujatie pre filmových profesionálov s cieľom zviditeľniť slovenské filmy a slovenských profesionálov.

— jj —

Slovenská tvorba pre deti a mládež sa predstavila v Zlíne

Na 62. medzinárodnom festivale filmov pre deti a mládež v Zlíne (26. 5. – 1. 6.) získal slovenský koprodukčný titul **Zuza v záhradách** Lucie Sunkovej cenu pre najlepší krátky animovaný film pre deti. V medzinárodnej súťaži študentských filmov Zlínsky pes si cenu poroty v kategórii dokumentárnych filmov odniesol titul z produkcie FTF VŠMU **Nech žije smrť** Róberta Mihályho. O víťazovi rozhodovala porota, ktorej súčasťou bol aj slovenský režisér a animátor Martin Smatana. Otváracím filmom festivalu bol dlhoočakávaný titul **Tvojazem** Petra Budinského, ktorý mal v Zlíne svetovú premiéru. V nesúťažnej sekcii premietli aj dve animované novinky z produkcie spoločnosti Fool Moon – **Mimi & Líza: Záhrada** (r. Katarína Kerekesová, Ivana Šebestová) a **Websterovci vo filme** (r. Katarína Kerekesová). Na koprodukčnom fóre sa predstavil celovečerný animovaný debut slovenského režiséra Filipa Diviaka s názvom **OT15**.

— jj —

Women Doc Accelerator aj Ex Oriente so slovenským zastúpením

Medzi desať projektov 5. ročníka tréningového programu CIRCLE Women Doc Accelerator vybrali pripravovaný slovensko-rakúsko-český titul **Vrajitoare** režisérky a producentky Very Lackovej. Program sa začal v Srbsku (14. – 19. 6.), pokračovať bude v Chorvátsku (september) a vyvrcholí na podujatí When East Meets West v Terste (január 2023). Estónsko-poľsko-slovenský projekt **War on Women** estónskej režisérky Marisy Salumets vybrali do 20. ročníka vzdelávacieho programu Ex Oriente Film. Prvý workshop sa uskutočnil v spolupráci so Sunny Side of the Doc v La Rochelle (17. – 22. 6.), druhý bude súčasťou Medzinárodného festivalu dokumentárnych filmov Ji.hlava (24. – 28. 10.) a tretí bude prebiehať v Prahe na podujatí East Doc Forum v rámci East Doc Platform (24. – 30. 3. 2023), súčasťou s medzinárodným festivalom dokumentárnych filmov o ľudských právach Jeden svet.

— jj —

Regionálna filmová kancelária v Košiciach

V Košiciach vznikla regionálna filmová kancelária. Slávnostne ju odprezentovali 9. 6. na konferencii Filmová budúcnosť Košického kraja. Cieľom kancelárie je spraviť z Košickej župy región atraktívny na produkciu filmových a televíznych diel a poprepájať lokálnych filmových profesionálov a ďalších dodávateľov služieb z kraja, hlavne z oblasti cestovného ruchu, s filmovými a televíznymi producentmi. „Každé jedno euro vložené do filmového priemyslu prinesie do regiónu približne štyri až šesť eur. Z dlhodobého hľadiska budeme vidieť výsledky vo zvyšujúcej sa kvalite služieb, v rozvoji cestovného ruchu, pribúdání pracovných miest a raste lokálnej ekonomiky v kraji,“ povedal pre TASR predseda Košického samosprávneho kraja Rastislav Trnka. Projektovým manažérom kancelárie sa stal Ján Melikant a jej ambasadormi sú producentka Wanda Adamík Hrycová a herec a producent Daniel Dangl.

— jj —

Zo života zvierat vo veľkomestskej džungli

Prírodopisný dokument Planéta Praha nadväzuje na úspešný projekt Planéta Česko, ktorý netradičným spôsobom ukázal krásy českej prírody a zaznamenal veľký divácky úspech. Tvorcovia sa tentoraz rozhodli ukázať prírodu v českom hlavnom meste. Režisérom filmu, ktorý vznikol v česko-slovenskej koprodukcii, je Jan Hošek. Planéta Praha príde do slovenských kín v auguste.

„Populárno-vedecký či prírodopisný žáner bol pre mňa výzvou. Hlavne potom, ako som videl ‚blockbuster‘ Planéta Česko alebo/a Příběh pražské zoo Mariána Poláka. Fascinovala ma snaha prekonať tento žáner v tom zmysle, že tvorcovia pracovali so zvieracími hrdinami rovnako, ako býva zvykom nakrúcať ľudské bytosti v ich radoostiach, trápeniach, vzostupoch a pádoch a, samozrejme, aj vtipných interakciách. A pritom to rozhodne neboli očakávané situácie, ktorých vývoj by sme mohli jednoznačne predpokladať,“ približuje pre *Film.sk* slovenský koproducent filmu Robert Kirchhoff zo spoločnosti atelier.doc. Hlavným producentom je Radim Procházka z českej spoločnosti Kuli Film. Spoluprácu si vyskúšali už predtým na náročných projektoch *Karla Vachka Tmář a jeho rod aneb Slzavé údolí pyramid* a *Komunizmus a sieť alebo Koniec zastupiteľskej demokracie*.

Prvá klapka filmu *Planéta Praha* padla v marci 2020. Vzniku viacerých unikátnych scén dopomohlo nadržanie vo vyludnenom meste počas lockdownu rovnako ako najmodernejšie technológie. Filmovanie prebiehalo vo všetkých ročných obdobiach, a teda zachytáva celý ročný cyklus mesta a jeho zvieracích a rastlinných obyvateľov. Podľa biológa Ondřeja Sedláčka, ktorý bol odborným poradcom filmu, je Praha výnimočná rôznorodosťou svojho územia a rozmanitosťou rastlinných a živočíšnych druhov, ktoré na ňom žijú. Do hlavných úloh filmári vybrali drozda čierneho, roháča obyčajného, volavku popolavú, muflóna európskeho, sliepočku vodnú a plcha sivého. Ďalšie živočíchy, ako aj rastliny účinkujú vo vedľajších, ale nemenej podstatných úlohách.

„Vyberali sme aj typických zástupcov nejakej životnej stratégie, ktorá im pomáha prežiť v meste. Niektoré zvieratá majú to šťastie, že nemusia na svojich zvykoch skoro nič meniť, iné druhy sa zase dokážu novému prostrediu veľmi pružne prispôbiť. A túto pestrosť sme chceli ukázať i vo filme,“ vysvetľuje scenárista a režisér Jan Hošek. Okrem FAMU študoval aj biológiu na Prírodovedeckej fakulte UK. V Prahe sa narodil a prežil tam časť života. „Už od detstva na mňa pôsobila nielen nezameniteľná atmosféra mesta s tisícročnou históriou, ale aj veľkomestská príroda – svojrázna a plná prekvapení. Preto nie je čudné, že jeden z mojich prvých filmových projektov patrila práve Prahe. Ide o štvordielny cyklus Prírodopis jedného mesta, ktorý vznikol pre Českú televíziu v roku 1994,“ ozrejmjuje Hošek v režisérskych explikáciách pre Audiovizuálny fond. Už vtedy vedel, že tému nevyčerpal, a čakal na príležitosť, keď sa k nej bude môcť vrátiť.

„Som presvedčený, že Planéta Praha zobrazuje univerzálny svet prírody tak, ako sme ešte nenašli odvahu ho vidieť, hoci okolo neho každodenne prechádzame,“ hovorí Robert Kirchhoff, slovenský koproducent filmu, ktorý je určený pre všetky vekové kategórie vrátane najmladších divákov a podľa svojich tvorcov by mohol inšpirovať nielen k objavovaniu prírody, ale aj k väčšej zodpovednosti voči nej kdekoľvek na svete. Slovenskú verziu filmu, ku ktorej nahovoril komentár Richard Stanke, bude distribuovať spoločnosť Film Expanded.

Planéta Praha (r. Jan Hošek, Česko/Slovensko, 2022)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 520 000 eur **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP, mp4

— text: Jaroslava Jelchová —
— foto: ANGRY TIGER —

Cítte sa tu ako doma!

Komédia *Vítaj doma, brate!*, ktorá vznikla v slovensko-česko-srbskej koprodukcii, sa odohráva v prostredí komunity dolnozemskej Slovákov v Báčskom Petrovci. Jej režisérom je Peter Serge Butko a do slovenských kín príde v auguste.

„Tesne potom, ako sme dokončili film *Známi neznámi*, nás oslovil Peter Serge Butko, či by sme s ním nechceli spolupracovať. Okamžite si nás získal svojím nadšením a zápalom pre projekt, a keď sme navštívili Báčsky Petrovec, úplne sme sa zamilovali do ľudí a tamojšieho prostredia,“ približujú pre *Film.sk* producenti Juraj Brocko a Petra Polnišová zo spoločnosti ANGRY TIGER, ktorá je hlavným producentom filmu. „Aj keď ide o príbeh zo súčasnosti, tamojšia komunita je akoby zakonzervovaná v čase a má v sebe akési exotické čaro. Ľudia hovoria ľubozvučnou slovenčinou, akou sa na Slovensku hovorilo pred dvesto-tristo rokmi, a zároveň im nechýba balkánsky temperament,“ opisujú producenti.

Tvorcovia vo filme podľa vlastných slov pracujú so zmesou slovenského a srbského humoru a poetiky a popritom otvárajú témy národnostnej tolerancie, solidarity a hľadania identity. Tajomstvá a traumy, s ktorými sa musia miestni vyrovnávať, odhalí prítomnosť postavy spisovateľa, slovenského Mađara Zoltána, ktorý sa do Báčskeho Petrovca príde predstaviť ako snúbenec a nádejný manžel miestnej rodáčky Maríny. Tu je konfrontovaný s tamojšími tradíciami a zvykmi, ale aj s predsudkami.

Divadelný režisér Peter Serge Butko sa viac ako dvadsať rokov pravidelne vracia do Báčskeho Petrovca v srbskej Vojvodine a približne rovnako dlho spolupracuje s miestnymi divadelnými ochotníkmi. „Na Báčskom Petrovci ma priťahuje tá ‚človečina‘. Nikde inde som ju necítil tak intenzívne,“ ozrejmjuje režisér v autorskej explikácii pre Audiovizuálny fond. To je aj dôvod, prečo sa rozhodol nakrútiť svoj celovečerný hraný debut práve s petrovskými

divadelníkmi. Príbehy, situácie, slová a vety do scenára vytváral a zbieral spolu s nimi. „Filmové postavy som tvoril priamo na telo miestnym hercom. Presne poznám ich kvality i limity,“ vysvetľuje režisér, ktorý venoval príprave nakrúcania s amatérskymi hercami náležitý čas aj pozornosť: „Pri príprave filmu som sa obklopil skúsenými profesionálmi, s ktorými som každú scénu podrobne konzultoval. Scenár sme rozpracovali do jednotlivých obrazov so skúsenou storybordistkou Kamilou Krkošovou. Prípravy hercov sa ujal skúsený americký coach filmového herectva Adam Davenport, s ktorým sme spoločne budovali jednotlivé situácie a scény s hercami tak, aby ich herecké výkony boli čo najpresvedčivejšie a najprirodzenejšie.“

„Okolo režiséra a hercov sme sa snažili zostaviť tím, o ktorý sa mohli profesionálne oprieť tak, aby sa nevytratila tá bezprostrednosť a originalita prostredia,“ vysvetľujú producenti. „Pri realizácii filmu vznikla tvorivá atmosféra. Aj po nakrúcaní sme sa všetci stretávali v divadelnom klube, dlho do noci sme rozoberali denné práce a vylepšovali scenár. Všetci robili dobrovoľne nadprácu, bez ktorej by bolo náročné náš film dokončiť. Bol to neuveriteľný zážitok, ktorý v dnešnej dobe pri výrobe filmu len tak nezažijete. Preto pevne veríme, že sa to naďalej prenesie do filmu a ten divákovi na Slovensku zaujme,“ dodávajú Peter Brocko a Petra Polnišová, ktorá vo filme aj účinkuje spolu s ďalšími slovenskými hercami Róbertom Jakabom, Annou Šiškovou či Vladom Černým. Distribútorom filmu je spoločnosť Itafilm. ◀

Vítaj doma, brate! (r. Peter Serge Butko, Slovensko/Česko/Srbsko, 2022)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: cca 600 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 190 000 eur, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí: 21 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DPC, mp4

— text: Zuzana Sotáková / filmová publicistka
— foto: Punkchart films —

Vychýlená postava vychýlenej doby

Kam sme schopní zísť, aby sme dosiahli svoje ciele? Otázku divákovi podsúva nový česko-slovenský film *Arvéd* v réžii skúseného scenáristu Vojtěcha Maška. Dráma o faustovskom prepadaní pekle vstupuje do našich kín na začiatku novembra.*

Ústrednou postavou psychologicko-mystického trileru je skutočná postava českých dejín doktor Jiří Arvéd Smíchovský, ktorý bol konfidentom najprv nacistického, neskôr i komunistického režimu. A aj veľkým vyznávačom okultných vied. „V Arvédovi sa stretol môj záujem o tému začiatkov tajných služieb a zároveň o negatívne, ale nesmierne charizmatické postavy, disponujúce schopnosťou manipulovať. Najviac ma zaujímalo, čo bol taký človek zač – a čo je výmysel, fikcia či legenda, ktorú o sebe rozprával,“ uviedol pre spoločenský magazín *Respekt* Vojtěch Mašek, ktorý je známy ako oceňovaný autor komiksov a scenárov, napríklad k filmom *Křižáček* a *Okupácia*.

Scenár Arvéda je inšpirovaný knižným portrétom rozporuplnej osobnosti dejín *Malostranský démon*, ktorý vytvoril Jan Poláček. Ten sa aj podieľal na scenári filmu. „Jiří Arvéd Smíchovský sa môže na prvý pohľad zdať ako naskrze záporný hrdina, ale pravda je, ako vždy a vo všetkom, niekde uprostred,“ približuje túto mystickú postavu Poláček. „Okrem preukázaných trestných činov, ktoré viedli k jeho odsúdeniu, sa v úradných dokumentoch môžeme dočítať aj o obvineniach, ktoré boli svedecky vyvrátené. Je tam nevierohodné udanie Arvédovho priateľa, z ktorého srší pomstychtivá nenávisť, ako aj dobrozdania o Arvédovej nezištnej pomoci počas okupácie. Nie je dôvod, aby zanechal takú výraznú stopu ako jeden z najväčších zloduchov našej histórie. Arvéd bol totiž po tom, čo spolupracoval s okupantmi, i spolutvorcom vznikajúcej komunistickej tajnej bezpečnosti. Využili ho v mnohých procesoch so skutočnými kolaborantmi, ale i (pre nastupujúci režim) nepohodlnými osobami. Údajne svedčil na asi štyristo povojnových súdoch a vo väzení tvrdil, že zapríčinil smrť desiatok ľudí. Jeho vlastný proces sa neustále odkladal a on dúfal, že čas otupí hrot spravodlivosti. Hral hru, ktorá sa mu vymkla z rúk. Za pomoci čiernej mágie sa snažil privolať na pomoc aj diabla. Pokúsil som sa Arvéda pochopiť a za pomoci faktov, dobových reálií a fantázie vytvoriť príbeh.“

Hlavné úlohy sa zhostil divadelný a televízny herec Michal Kern. „To, že išlo o neuchopiteľného, rozporuplného človeka bolo pre nás v niečom oslobodzujúce. Mohli sme dať fantázii voľný priebeh a vytvoriť úplne svojbytnú, originálnu postavu. Tá úplná voľnosť vo výbere hereckých prostriedkov je však na druhej strane veľmi zaväzujúca. Roztrieštený charakter bolo potrebné zjednotiť, sceliť,“ opisuje Kern prípravu na nakrúcanie. Počas skúšok nakoniec dospeli k veľmi konkrétnemu tvaru postavy. „Verím, že sme sa jeho vnútra dotkli. Ako záporného hrdinu sa ho z pozície herca pokúšam obhajovať a hľadať na ňom to najsvetlejšie, čo všetku tú temnotu vyváži. Ale ako človek by som ho obhajovať nemohol. Som s tým zmierený a to je na tom asi to najťažšie. Vedomie, že hráte postavu, ktorá je spôsobom života a činmi neludská, monštruózna, iritujúca,“ dodáva Kern.

Podľa Vojtěcha Maška by mal mať film blízko k magickému realizmu. Výtvarná štylizácia umožňuje pozrieť sa na historickú dobu trochu odlišným spôsobom. „Striedame prostredia, myslenie a vnímanie času. Pracujeme s dejovými časovými líniami inak než klasicky – lineárne. Kľúčový bol pre mňa motív labyrintu. Labyrint prostredia zrkadlí labyrint v Smíchovskej hlave – chaos, ktorý sa snaží usporiadať. Bol to človek, ktorého svet sa v určitej chvíli rozpadol a on sa ho snaží dať znovu dokopy,“ vysvetlil režisér pre *Respekt* a uzavrel: „V Arvédovi sa pokúšam o vychýlený pohľad na svet cez vychýlenú postavu, ktorá sa pohybuje na hrane predstáv a halucinácií a nedokáže jedno od druhého odlíšiť.“

Vo filme sa predstavia aj herci Saša Rašilov, Martin Pechlát či Jaroslav Plesl, ale aj ich slovenskí kolegovia Róbert Jakab, Zvonko Lakčević alebo Marián Labuda ml. Zo slovenských filmárov sa na filme podieľali kameraman Dušan Husár, scenografka Nina Feriancová či skladateľ Jonatán Pastirčák. Slovenským koproducentom filmu je spoločnosť Punkchart films. ◀

* Premiéra filmu bola presunutá z augusta na november 2022.

Arvéd (r. Vojtěch Mašek, Česko/Slovensko, 2022)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU: 1 200 000 eur (podpora z Audiovizuálneho fondu: 230 000 eur) **DISTRIBUČNÉ NOSIČE:** DCP

► JÚL 2022

► 7. 7. 2022

Jablká

< **Mila**, Grécko/Poľsko/Slovinsko, 2020, r. Christos Nikou >

King

< Francúzsko/Belgicko, 2022, r. David Moreau >

Povedz to psom

< **Řekni to psem**, Česko, 2022, r. Robert Sedláček >

Thor: Láska a hrom

< **Thor: Love and Thunder**, USA, 2022, r. Taika Waititi >

► 14. 7. 2022

Čierny telefón

< **Black Phone**, USA, 2021, r. Scott Derrickson >

Hádkovci

< **Hádkovi**, Česko, 2022, r. Vojtěch Moravec >

Muréna

< **Murina**, Chorvátsko/Brazília/USA/Slovinsko, 2021, r. Antoneta Alamat Kusijanović >

Námesačníci

< **Moonbound**, Nemecko/Rakúsko, 2021, r. Ali Samadi Ahadi >
v slovenskom znení: Alex Koniček, Martina Kapráliková, Peter Sklár, Jozef Vajda, Lenka Prokopová – animovaný, 85 min., MP – Forum Film

Veľa šťastia, pán Veľký

< **Good Luck to You**, Leo Grande, Spojené kráľovstvo, 2022, r. Sophie Hyde >

► 21. 7. 2022

Všetko, všade, naraz

< **Everything Everywhere All at Once**, USA, 2022, r. Dan Kwan, Daniel Scheinert >

Nádherná

< **Wunderschön**, Nemecko 2020, r. Karoline Herfurth >

► 28. 7. 2022

DC Liga superzvierat

< **DC League of Super-Pets**, USA, 2022, r. Jared Stern >
v slovenskom znení: Jan Koleník, Roman Ferienčík, Bibiana Ondrejková, Andrea Somorovská, Marek Majeský, Jakub Kroner, Andrea Karnasová, Dušan Cinkota – animovaný/komédia, 105 min., MP – Continental film

Striedavka

< **Střídavka**, Česko, 2022, r. Petr Nikolaev >

► AUGUST 2022

► 4. 8. 2022

Bullet Train

< USA, 2022, r. David Leitch >

Planéta Praha

< **Planeta Praha**, Česko/Slovensko, 2022, r. Jan Hošek >
– dokumentárny, 85 min., MP 7
– Film Expanded

Tigre

< **Tigers**, Švédsko/Taliansko/Dánsko, 2020, r. Ronnie Sandahl >

► 11. 8. 2022

Dievčatá z Dubaja

< **Dziewczyny z Dubaju**, Poľsko, 2021, r. Maria Sadowska >

Nie, nie

< **Nope**, USA, 2022, r. Jordan Peele >

Princezná rebelka

< **Pil**, Francúzsko, 2021, r. Julien Fournet >
v slovenskom znení: Dominika Žiaranová, Ján Morávek, Pavel Topoľský, Vladimír Kobielsky, Anna Šišková, Marián Labuda – animovaný/rodinný/komédia, 89 min., MP – Bontonfilm

► 18. 8. 2022

Beštia

< **Beast**, USA, 2022, r. Baltasar Kormákur >

Jan Koller

< **Jan Koller: Příběh obyčejného kluka**, Česko/Slovensko, 2022, r. Petr Větrovský >
účinkujú: Jan Koller, Zuzana Sophia Petzold, Petr Koller st., Petr Koller, Kateřina Kollerová, Hedvika Kollerová, Pavel Nedvěd, Tomáš Rosický
– dokumentárny, 111 min., MP 12
– Continental film

Rieka

< **River**, Austrália, 2021, r. Jennifer Peedom >
účinkuje: Willem Dafoe < komentár >
– dokumentárny, 75 min., MP
– Filmtopia

Vitaj doma, brate!

< Slovensko, 2022, r. Peter Serge Butko >

► 25. 8. 2022

After: Puto

< **After Ever Happy**, USA, 2022, r. Castille Landon >

Na prach

< Slovensko, 2022, r. Anastasia Hoppanová, Samuel Vičan >

— text: Roberta Tóthová / filmová publicistka — foto: Barbora Jančárová a Vojtech Resler / © Attack Film, Garfield Film —

Naozaj sme potrebovali Zakliatu jaskyňu?

Rozprávači a zberatelia ľudovej slovesnosti lopotivou prácou starostlivo uchovávali a dopĺňali truhlicu s rozprávkami, aby sa zachovala aj pre dnešné generácie. Aby sme mohli v dotyku s tradíciou, s ohľadom na poéziu tohto krehkého rozprávania a presné pravidlá jedného z najstarších žánrov obmieňať a recyklovať prastaré príbehy. S pripomienkou nemenných hodnôt zakonzervovaných v starých rozprávkových príbehoch je možné osvetľovať súčasný stav vecí a upozorňovať na kontinuitu dejinnosti aj na duchovno.

— Mariana Čengel Solčanská sa svojou druhou celovečernou rozprávkou *Zakliata jaskyňa* opäť podujala na vlastnú interpretáciu tohto náročného žánru. Na pozadí zdvojeného milostného príbehu okrajovo upozorňuje na krehkú spojitost človeka s prírodou a vyzdvihuje ľudskú vynachádzavosť. Z ľudovej pokladnice však vyťahuje, čo sa jej práve hodí, bez rešpektu k dejinnosti a tradíciám, a čo je horšie, bez nárokov na zmysluplnosť a hĺbku svojej filmovej výpovede. Skrátka rovnako, ako keď komentuje konkrétne spoločensko-politické dianie na Slovensku *Únosom* či *Sviňou*. Vybočiť zo zabehnutých kolají klišeovitých scenáristických nápadov, nevkusnej estetiky a nedôslednej práce s filmovou rečou sa jej nedarí ani pri jej šiestom celovečernom kinofilme. Výsledkom je opäť plátňo plné afektov, kumulujúce nezmyselnú hystériu, na čo sme si už pri jej tvorbe za tie roky zvykli. Už teraz si zrejme viacerí vedia predstaviť, aký bude jej pripravovaný film *Slúžka*.

— Pri rozprávke platilo, že rozprávač reflektoval spôsob života v dobe, keď príbeh poslucháčom komunikoval. Do svojho rozprávania ho zapájal nenápadne rôznymi básnickými figúrami a pomocou nich privádzal publikum k hlbšiemu poznaniu sveta, prípadne sa snažil odhaliť to, na čom skutočne záleží. Spravidla je teda pointa mravoučná, príbeh nesie etické hodnoty a vystríha deti pred temnotou ľudskej duše. To všetko býva zahalené do mágie príznačnej pre expresívne fantazijné svety.

— Zlo sa v rozprávke často spája s mamonárstvom a chamtivosťou, ktoré porazí len láska a spolupatričnosť, a tento motív má byť nosný aj v *Zakliatej jaskyni*. Hoci Solčanská v mnohom nadväzuje na klasické žánrové postupy a reinterpretuje overené motívy, snaží sa svoje hlavné ženské postavy definovať ako emancipované, ekologicky zmýšľajúce a skromné sedliacky, ktoré nečakajú na svojich princov. Ich otec je – do jedného nešťastného momentu – pre kráľovstvo nevyhnutne potrebný, v jaskyni ťaží soľ a zásobuje ňou celý kraj. Keď jedna z jeho dcér zájde v jaskyni prihlboko a objaví rubín, pre jej chvíľkovú chamtivosť padne na krajinu kliatba. Dvere k soli sa ztvoria. Navyše v ten deň umrie kráľ a na trón zasadne macocha oboch princov. Tí sú vyhnaní a v slede vykalkulovaných udalostí sa všetky postavy zamotajú do spleti vlastných problémov. Pointa je v tom, že obe dvojice súrodencov vykročia po strate rodiča z komfortnej zóny a

musia sa spoľahnúť sami na seba. Láska na vlásku, ktorú nakrútila Solčanská v roku 2014 ako jednu z každoročných povinných vianočných rozprávok, má takmer totožnú tému. A s mladšou sestrou *Zakliatou jaskyňou* má spoločné aj všetky neduhy.

— Na základnej premise *Zakliatej jaskyne* by nebolo nič zlé a možno by príbeh aj zaujal, keby malo jeho jedenapohodinové natáčanie a znásilňovanie dôvod. Prekárание sa každého s každým, ukážky krutovlády samolúbej macochy, akoby vygenerované náhodným algoritmom, patetické a hlúpe zblížovanie sa sedliáčok s ich princmi (každá si zachráni toho svojho): všetkému chýba atmosféra, ostrovtip a najmä vierohodnosť. Prečo a komu sa Solčanská rozhodla rozprávať tento príbeh? Moje rečnícke otázky zostávajú aj po hlbšom zamyslení nad videným nezodpovedané. Keď stiahnem z povrchu *Zakliatej jaskyne* tenkú vrstvu žánrového maskovania, zostane mi v rukách sploštená kostýmová romanca, podopretá nasprostastou tendenciou ukázať silu ľudského umu pri záchrane otca a znovuzískaní prepotrebnej soli. Jej filmovému priestoru však chýba plasticnosť, funguje len ako maketa plná rozpohybovaných komparzistov. Naozaj sú všetci obyvatelia kraja takí hlúpi, že netušia o slanej vode v rieke? Podobných logických nejasností, ktoré si všimnú aj malé deti, je v tomto vesmíre niekoľko.

— Do oka mi padli aj režijné zručnosti filmárky. V *Zakliatej jaskyni* sa postavy „prevetľujú“ zo scény do scény, nezvládnuté je aj dramaturgické prehupnutie cez dlhšie časové úseky. Skoky v čase tu zjavne nefungujú. Hluchých momentov vo filmovej abecede, v strihu a v dramaturgii je celá množina. Zmeny motívácií hlavných postáv, u ktorých absentuje snaha o psychologizáciu či charakterokresbu (takú dôležitú pre rozprávkových hrdinov a hrdinky!), podliehajú konštrukcii a tézam, ktoré si autorka zaumienila v príbehu vypichnúť.

— Solčanskej chýba dobrý vkus, zaujímavý pohľad a citlivosť, ktorá je základom umeleckej interpretácie. Od toho sa odvíja celá škála negatívnych dojmov z videného. Nezáleží na tom, či nakrúti kostýmové fantasy o lietajúcom Cypriánovi, rozprávku *Zakliata jaskyňa*, alebo politické pamflety *Sviňa* a *Únos*. Zakaždým jej filmy korunuje gýč. To by bolo v poriadku, veď každý má nejaký štýl, lenže tu slúži presladený odor len ako maskovací úkryt duchapustého obsahu. ◀

Zakliata jaskyňa (Slovensko/Česko, 2022) SCENÁR A RÉŽIA Mariana Čengel Solčanská KAMERA Ivan Finta ml. STRIH Ondrej Azor HUDBA Ľubica Čekovská HRAJÚ Marko Igonda, Táňa Pauhofová, Karel Dobrý, Martina Záborská, Ondřej Kraus, Dominick Benedikt, Petra Dubayová MINUTÁŽ 98 min. HODNOTENIE ●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 2. 6. 2022

— text: Michal Tallo / publicista a básnik

— foto: Silverart —

Moralitka

Stand up je nový slovenský film. Nakrútil ho režisér Juraj Bohuš, a ako explicitne napovedá názov, je o slovenskom standupe. Okrem toho by chcel byť ešte o mnohých iných veciach, v konečnom dôsledku sa mu však darí len máločo.

Hneď na úvod treba konštatovať, že v prevažne seriózne ladenej súčasnej slovenskej kinematografii by sme za pokus o komédiu s presahom mali byť vďační. Práve tou sa *Stand up* snaží byť; na pôdoryse príbehu komika Miša, ktorý sa rozhodne dať výpoveď v práci a naplno sa venovať standupu, chcú tvorcovia rozprávať príbeh o dôležitosti zázemia, rodiny a zdravých vzťahov. Konflikt vzniká nečakaným spojením protichodných charakterov – do Mišovho života vstupuje bez ohlásenia jeho neter Julia. Pricestuje z Ameriky, kam sa za kariérou presťahovala Mišova úspešnejšia sestra.

Julia prichádza na Slovensko na protest; matka ju zanedbáva, je vyťažaná a na dcéru nemá čas. O Mišovi tvrdí, že je lúzer. Lúzerstvo je Julii (z dôvodov, ktoré sa ne dozvieme) blízke, stotožňuje sa s ním, preto vidí v slovenskom strýkovi nádej na radostnejší život a skutočnú blízkosť. V juvenilných úvahách, vyjadrených prostredníctvom vnútorných monológov, tak svoju cestu cez pol sveta motivuje predstavou, že v Európe, spoločnosti oveľa tradičnejšej a staršej, má rodina stále výsostné miesto a nečelí takému úpadku ako v Amerike. Zatiaľ čo Julia je vo filme archetypom citlivej vnímavosti – inak povedané, má „srdce na pravom mieste“ –, Mišo je jej pravý opak. Arogantný, namyslený, drzý a nepríjemný komik je presvedčený o svojej výnimočnosti, podvádza dlhoročnú priateľku Táňu, napriek tomu je z nejakého dôvodu pre ľudí okolo seba neodolateľným alfasamcom v najstereotypnejšej možnej podobe. Rovnako ploché sú vo filme všetky postavy – Táňa pracuje v škôlke, je chodiacim stesnením dobrosrdečnosti a jej vzťah s Mišom je nám od začiatku nepochopiteľnou záhadou. Ako mnoho iných vecí vo filme funguje len preto, lebo to vyžaduje scenár.

Z trojice hlavných postáv je v tejto chvíli zrejme úplne jasné, o čo vo filme pôjde: spoločnosť dobrej Julie má zlému Mišovi nastaviť zrkadlo a urobiť z neho lepšieho človeka. Julia a Mišo sa tak spolu vydávajú na cestu, Julia ho sprevádza na standupovom turné, charaktery do seba narážajú, no v skutočnosti sa nijak nevyvíjajú, občas je potrebné príbehom pohnúť, a tak sa napríklad v polovici šnúry bezdôvodne zjavuje Táňa, aby sa k dvojici pridala – samozrejme, krátko potom, keď ju Mišo podvedie s inou. Príbeh si predsa žiada drámu. Na rovnakom princípe fungujú aj dialógy, často nedávajú zmysel, znejú neprirodzene alebo dokonca odporujú informáciám, ktoré

sa pár sekúnd predtým dozvieme z vnútorného monológu Julie – je úplne očividné, že sú v scéne umelo umiestnené len preto, že bolo práve potrebné odkomunikovať istú informáciu dôležitú pre príbeh. Mišov svet počítania lajkov (z akéhosi dôvodu sa tu dookola omieľa magická hranica 20 000 lajkov, od ktorej, nevedno prečo, závisí Mišov úspech aj uplatnenie v televízii) a povrchných hodnôt naráža do Julie a jej ušľachtilého hodnotového sveta rodiny a citov, teda toho „skutočného a správneho“. Medzitým sledujeme scény také absurdné, až si chvíľami nie sme istí, či sa zdanlivo realistický príbeh náhle neprepol do surrealistickej komédie; opakovane ide napríklad o logiku a pravidlá používania jazykovej bariéry ako dejovného prvku. Tie sú na začiatku filmu stanovené jasne: Julia v Spojených štátoch vyrástla, po slovensky nerozumie ani slovo. Mišo hovorí po anglicky výborne, no jeho priateľka Táňa na začiatku filmu sotva zloží jednoduchú vetu, Mišo jej musí pomáhať a opravovať ju. Prejde pár desiatok minút – vo filmovom čase pár dní – a Táňa sa odrazu s Juliou rozpráva plynulou angličtinou, pretože je potrebné, aby od nej dostala informáciu o Mišovej nevere. Aby absurdity nebolo málo, v tej istej scéne začne plynulou angličtinou rozprávať aj Mišova milienka, ktorá ešte pár scén predtým nevedela po anglicky ani slovo. O funkcii ľúbostnej pletky Julie s technikom kultúrneho domu (ten po anglicky takisto nevie nič) ani nehovoriac, tu však aspoň dokážeme akceptovať, že sa postavy konzistentne dorozumievajú pohľadmi.

Film ústi do záverečného vystúpenia, kde sa Mišo klišéovito rozhodne rozprávať namiesto vtipov hlboké pravdy o dôležitosti rodiny a blízkosti. Scéna má podľa všetkého fungovať ako dojmavé a emocionálne silné vyústenie filmu, no v konečnom dôsledku komunikuje iba nechcenú trápnosť. Ale rozprávka potrebuje sentimentálny koniec.

Na záver vidíme ako bonus niekoľko vystúpení reálnych osobností súčasného slovenského standupu. Treba otvorene priznať, že sú urážlivo sexistické a primitívne – každé jedno. O subverzívnom humore tu však nemôže byť reč v žiadnom prípade. No v kontexte práve videnej vystúpenia absolútne dávajú zmysel. Aká standupová scéna, taký film o nej. ◀

Stand up (Slovensko, 2022) SCENÁR A RÉŽIA Juraj Bohuš SCENÁR Michaela Sabo, J. Bohuš, Matej Adámy, Ondrej Kovaľ
KAMERA Juraj Chlpík STRIH Michal Kondrila HRAJÚ Ondrej Kovaľ, Zuzana Norisová, Caitlin Witty, Szidi Tobias,
Simona Salátová, Matej Adámy MINUTÁŽ 75 min. HODNOTENIE ●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 23. 6. 2022

Pod bytím, nad ničotou (sídlí duša)

Režisér Francesco Montagner vo svojom debute *Bratstvo* umne vytvaroval a zapečatil hodinu a pol času, v ktorom sa obrazy striktne vyhýbajú jednoduchým (morálnym, tematickým i druhovým) zaradeniam. Zobudil (temnú) hmotu, ktorá sa uťahuje a deformuje pri každej snahe o jej pevné uchopenie

Jemné a vzácne okamihy blízkosti rýchlo prchajú a menia sa na opozitá, ktoré ťažia a trestajú. Všetko iba krátko, na okraji. V úžinách bosnianskych kopcov sa odvíja život troch mladých bratov. Džabir, Usama a Uzeir. Moslimovia tak ako ich otec. Hoci otcovo krivajúce telo film len rámuje, stopy jeho kamennej, nepriestupnej tváre sú stále s nimi. V televíznej reportáži ho označia za „nepredvídateľného spáča“. Na otázku, čo v ňom teraz asi drieme, existuje jediná odpoveď: radikálny kazateľ a terorista. Odsúdia ho, no pred nástupom do väzenia sa v ňom ozve patriarcha a rituálnym úkonom rozdá synom úlohy: ty pôjdeš do práce, ty sa budeš starať o ovce a pozemok, ty dokončíš školu. Z kontextu sa dá opatrne vyčítať aj dohoda nevyslovená: nedovolíte si urobiť inak.

Otec však nie je úplným cenzorom skutočnosti. Tá k bratom dolieha – pri čítaní Koránu či pasení oviec, pri ohni, keď najmladší so smiechom komentuje situáciu na sociálnej sieti – ako niečo výsostne ambivalentné. Neustále sa k nim blíži. Preniká na územie (čie vlastne?) bez pevných hraníc. Do cudziny. Do vnútra, ktorého pravá povaha musí zostať otvoreným dohadom, čo je fakt, ktorý hryzie a zároveň by si vyžadoval spresnenie.

Film sa pozorne vyhýba jasným metaforám, univerzálnosti i paralelám mimo malého sveta zúčastnených. Tvaruje divergentnú prítomnosť. Vedomie pomalých, tichých protirečení. Vonkajšie sa neodráža vo vnútornom, resp. toto odrážanie je úmyselne tlmené. Kamera je až nepríjemne blízko bratov, neudržiava si odstup, zužuje priestor. Strih odsekáva akékoľvek náčrty súvislej (poetickej) atmosféry, čo ústi do napätých, vrstevnatých obrazov a situácií. Jednou z nich je epizódka s bratmi v jazere. Keďže nasleduje tesne po odchode otca, môžeme ju čítať aj ako komentár novej skutočnosti. Pohľady bratov však ani zďaleka nenaznačujú katarznú očistu od jeho vplyvu. Najmladší skočí do vody. Radosť sa preklopí do rozprávania o nášlapnej míne, na ktorú ktosi stúpil, keď siahal po jablku.

Vzťah vonkajška a vnútra by tak mal byť v tomto bode nahradený komplexnejším vzťahom. Tým medzi telom a dušou. Maurice Merleau-Ponty napísal, že duša je zasadená do tela tak ako kolík do pôdy. Tvrdí, že „[d]uša je vydutina tela a telo je rozpínaním duše. Duša prilieha k telu tak, ako význam prilieha ku kultúrnym predmetom, ktorých je rubom či druhou stranou.“ Jej sídlom tak nie je „vnútro“

oproti nejakému „vonkajšku“. V Merleauovej-Pontyho reči je to (živá) vyhlbenina (v čase a priestore) vyplnená telom. Zväzok pohyblivých konvexných a konkávnych kriviek, ktoré mlčky artikulujú človeka. Dôležité je, že takéto nazeranie na bratov umožňuje oddeliť (ne)konanie od jeho (tajomného) prameňa a rozprávať o vplyvoch čistého javenia sa, o takých vplyvoch, aké sú „tu a teraz“. Lebo, a to je zjavné, bratia žijú vo svete, kde každá voľba (každý ich pohyb) môže byť len vyblednutým odtieňom skutočnej voľby (ozajstného pohybu). Vzpierajú sa, no zároveň žijú neprekonateľne to, čo voľbu odďaľuje, vyháňa z diania.

Vojna je ďaleko, no bratia sú v strehu. Šermujú atrapami zbraní. Ohrozenie zakúšajú v rôznorodých podobách, stáva sa základom obnažujúcim trochu iný druh vojny: infravojny, s ktorou sa každé cítiace telo musí vyrovnávať. Slová pastierov i učiteľky predsa odporujú tradičnému učeniu, pracovný život má ďaleko od toho vysneného, nezávislého. Vlci žerú ovce. Zmätkoz z vlastnej

tváre sa, zjednodušene povedané, prejavuje ako útlm, postávanie na mieste, neprítomný pohľad smerovaný k ohňu, k televízoru či von z okna školy. Výpady do hádok a bitky sú, naopak, intenzívne a bolestivé. Fajčenie asi pomáha. Možno dym vyfukujú namiesto modlitby.

Kolík z mäkkého dreva je nalomenný. Emblematická je v tomto ohľade situácia, keď bratia sťahujú z kože vybranú ovцу. Telo sa pripravuje na opekanie. Usama sa snaží zabodnúť kolík do zeme. Je tvrdá, nejde mu to, kolík padá, kýva sa v zdanlivo silných rukách, nedrží. Usama úkon opakuje.

Montagner svojím filmom presvedčivo a ľudsky otvára svet, ktorý sa okolo bratov (bratstva) cyklicky rozpína a sťahuje. Nehľadá ani tak odpovede, ako skôr tie správne otázky. Trhá nánosy ich čierne-bielych verzií. Kde-tu pripomenie i velikánov hranej tvorby 20. storočia. Usama sa sekerou zaháňa vo vskutku bergmanovskom geste. Krik zaplaví, preváži les. ◀

Bratstvo (Brotherhood, Česko/Taliansko, 2021) RÉZIA Francesco Montagner SCENÁR F. Montagner, Alessandro Padovani
 KAMERA Prokop Souček STRIH Valentina Cicogna, Klára Tasovská, Jorge Sánchez Calderón ZVUK Daniela Bassani,
 Marzia Cordò, Adam Levý MINUTÁŽ 97 min. HODNOTENIE ●●●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 23. 6. 2022

Rekonštrukcia života

Sovietsky kameraman Leonid Burlaka sa dlhoročným pôsobením v Odeskom filmovom štúdiu zapísal do dejín kinematografie ako spolutvorca mnohých významných filmových diel. Dnes má po osemdesiatke a rozvíja sa u neho Alzheimerova choroba. Keď jeho vnuk, ukrajinský režisér Ihor Ivanko objaví v zapratanej garáži staré negatívy, pokúsi sa navzdory nekompromisnej diagnóze starého otca zrekonštruovať jeho čoraz krehkejšiu pamäť.

Prostredníctvom unikátneho súkromného archívu, dobových týždenníkov i úryvkov filmových diel rozpráva Ivanko príbeh Leonida Burlaku v kontexte dejín kinematografie a Ukrajiny v ére Sovietskeho zväzu i následnej nezávislosti krajiny. Kým oficiálne dobové materiály ukazujú svet očami sovietskej propagandy, osobné fotografie zachytávajú útržky reality života v ZSSR. Keďže však bola filmová tvorba v tom čase hlavným nástrojom propagandy, príbeh ukrajinského kameramana sa v mnohom vymykal každodennosti doby. Na rozdiel od bežných ľudí mal možnosť cestovať do zahraničia či prevážať sa kabrioletom po uliciach Moskvy pri snímaní vysokopostavených funkcionárov.

Celovečerný debut Ihora Ivanka je pútaťou výpravou po stopách pamäti človeka, filmu i doby.

Kreatívny spôsob, akým režisér pracuje s archívnymi materiálmi, a vyvážená dramaturgia zatriktívňujú zvolenú formu rozprávania. Statické fotografie oživuje režisér ruchmi, dynamickým striedaním ich rozpochybovávajú alebo efektne spája s filmovým materiálom. Dobové materiály dáva do súvislostí prostredníctvom komentára a plynulým strihom ich prepája so súkromnými archívnymi materiálmi. Osud jedného človeka sa tak prirodzene prelína s veľkými dejinnými udalosťami.

Filmová surovina nájdených negatívov je značne poškodená. Efektne abstraktné obrazy vytvorené narušením vrchnej vrstvy materiálu využíva režisér naplno ako vizuálne pôsobivú metaforu miznúcej pamäti. Emulzia rozleptáva, ničí a vymazáva obrazy minulosti podobne ako Alzheimerova choroba. „Ty si nás nakrúcal v detstve, teraz je rad na nás,“ hovorí vnuk dedovi a nespúšťa z neho oko kamery. Zábery minulosti neustále konfrontuje s prítomnosťou. Fotografie mladého urasteného muža vo víre dobrodružného života a v zápale tvorivosti sú v kontraste s pasivitou a detskou odovzdanosťou staroby, neustálou pripomienkou nezvratného kolobehu života. Tento princíp sa násobí v stretnutí dvoch generácií filmových tvor-

cov. Zo spôsobu, akým režisér tieto dva svety pripodobňuje, však cítiť jeho úctu k starému otcovi ako človeku i umelcovi. V dobe orientovanej na výkon, keď sa neproduktívni starí ľudia ocitajú na okraji spoločnosti, nám Ivanko okrem iného pripomína, aby sme nezabúdali vnímať hodnotu človeka v komplexnosti jeho života.

Výnimočný rodinný fotografický archív je svojou vizuálnou kvalitou dôkazom Burlakovho fotografického talentu. I keď v tomto úchvatnom denníku kameramanovho života máme možnosť vidieť množstvo osobných záberov, vnuk sa nepúšťa do rozpletania rodinnej histórie a vzťahov. Nesnaží sa ani s dedom kriticky polemizovať o slobodnej tvorbe umelca v čase propagandy. Malé pokusy o podobné konfrontácie totiž zjavne narážajú na limity triešticich sa spomienok. Niektoré čierne miesta dedovej pamäti sa mu však predsa len podarí vyplniť, keď sa rozhodne vyhľadať jeho spolupracovníkov.

Okrem súkromného archívu starého otca zachraňuje Ivanko vo filme aj množstvo (nielen Burlakových) filmov zo štúdia, ktoré sa, podobne ako u nás, dostalo v deväťdesiatych rokoch do súkromného vlastníctva. Po niekoľkomesačných prietahoch sa mu podarí vybaviť prevoz citlivej filmovej suroviny z nehostinných podmienok do odeského filmového archívu. Súčasť filmových dejín, ktorú sa mu podarilo navzdory nezájmu spoločnosti zachrániť, však dnes opäť čelí hrozbe zániku.

Film *Fragile Memory*, ktorý Ivanko dokončil tesne pred vpádom ruských vojsk na Ukrajinu, sa dostáva do distribúcie v čase neustále prebiehajúceho vojenského konfliktu. V období, keď sa Odesa aj iné významné miesta kultúry stávajú terčom opakovaných ruských raketových útokov, naberá motív uchovávaní pamäti a kultúrneho dedičstva dramaticky na intenzite. Kontext súčasnej situácie mení optiku nazerania na príbeh a vrstvi naň množstvo nových významov. Slovenskému publiku by pritom mohol pripomenúť aj to, že so svojim východným susedom toho máme spoločného oveľa viac než len štátnu hranicu. ◀

Fragile Memory (Ukrajina/Slovensko, 2022) SCENÁR A RÉŽIA Ihor Ivanko KAMERA Leonid Burlaka, I. Ivanko, Illa Jehorov STRIH Ihor Kosenko HUDBA Marek Piaček MINUTÁŽ 70 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 16. 6. 2022

— text: Zuzana Točíková Vojteková / filmová publicistka —
foto: kerekesfilm —

Kultúra udržiavania pamäti

— text: Mária Miniariková / filmová publicistka —

Ari Folman opäť siahol k experimentovaniu pri zobrazovaní minulosti prostredníctvom prelínania reprezentácií skutočného sveta s fantáziami. Jeho inštrumentom sa stáva Kitty, Annina imaginárna kamarátka, ktorej venovala svoj denník. „Prebúdza sa“ do súčasného sveta bez akýchkoľvek vedomostí a prostredníctvom čítania denníka prenáša diváka do dojímavých flashbackov, ktoré vidí cez prizmu Anninej fantázie. Neskrývaný údiv z modernej doby a túžba nájsť pravdu o Anne dovedie Kitty ku konklúzii, ktorú režisér adresuje súčasnej mládeži – každý jeden život dieťaťa stojí za celoživotné úsilie o záchranu.

Vizuálne krásne spracovaná animácia, odstrašujúce zobrazenie nepriateľov, hra s farebnosťou a ohýbaním reality, snové sekvencie, obmedzenie informácií iba na to, čo je zapísané v denníku, nám napovedá, že Kitty je skôr myšlienka, ideál, ktorý by mali v sebe pestovať budúce generácie. Napriek náročnej téme sa autor rozhodol neupadať do depresie, volí radšej nádej. Dopomáha k tomu aj hudobná kompozícia, charakteristická transcendentnou lyrikou.

Keď odchádza blízky človek

— text: Zuzana Točíková Vojteková / filmová publicistka —

„Babo, ja sa bojo,“ znie detský šepot v úvodnej sekvencii nočného putovania prázdny domom. Úzkosť dieťaťa, ktoré hľadá v tme útočisko, prechádza do ťaživého uvedomenia si prítomnosti. Dom je prázdny, perina je bez návliečky a pod ňou už neleží nik. Z vecí, ktoré donedávna tvorili svet milovanej osoby, sa stávajú spomienkové predmety. Na malom priestore prináša autorka komplexnú, osobnú, no zároveň univerzálnu výpoveď, ktorá asociatívnym spôsobom prebúdza našu vlastnú emocionálnu pamäť.

Čiernobiely vizuál film esteticky zjednocuje, no zároveň umocňuje pocit, že zobrazovaný svet už patrí minulosti. Smrťou zaniká nielen malý svet človeka, ale aj ľudové tradície, v tomto prípade rusínske. Okrem útržkov pohrebných rituálov podporuje zaznamenávanie jej kultúry aj zvuk: riekanka v úvode, nárečie, liturgický jazyk, piesne. No zvuk neslúži len na podčiarknutie atmosféry obrazu, ale často je s ním v kontraste, je nositeľom nových významov.

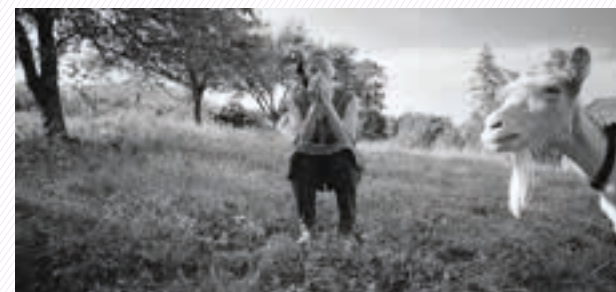

— foto: Film Europe —

Režisér pracuje so zjednodušenou formou vykreslenia binárneho sveta, aký poznáme z rozprávok. Pokúša sa vzdelávať deti o holokauste, avšak vytvoril nie veľmi šťastnú paralelu medzi prenasledovaním Židov a utečeneckou krízou v Európe 21. storočia. Jeho pohľad je tak podobne naivný, bez kontextu, ako postava Kitty. S nedávnym nárastom globálneho antisemitizmu, protiutečeneckých nálad a bieluho nacionalizmu síce pôsobí film aktuálne a výstižne, avšak jasne komunikované posolstvo a ľúbivá animácia si získajú najmä cieľových divákov filmu, malé deti, zatiaľ čo dospelí budú cítiť isté sklamanie. ◀

Kde je Anna Franková (Where Is Anne Frank, Belgicko/Luxembursko/Francúzsko/Holandsko/Izrael, 2021) RÉŽIA Ari Folman

SCENÁR A. Folman, Anne Frank KAMERA Tristan Oliver STRIH Nili Feller HUDBA Ben Goldwasser, Karen O HRAJÚ (hlasy) Ruby Stokes, Emily Carey, Sebastian Croft, Ralph Prosser, Skye Bennett, Michael Maloney, A. Folman MINUTÁŽ 99 min. HODNOTENIE ●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 1. 6. 2022

— foto: Film Expanded —

Na rozdiel od etnografického dokumentu *Odhádza človek* Martina Slivku či Hanákových *Obrazov starého sveta*, ktoré nám *Strigov* môže svojím spracovaním evokovať, je tu určujúca rovina osobného vzťahu. Rozlúčka so starými rodičmi je aj rozlúčkou s detstvom, keďže podstatnú rolu v našom živote (ak sme mali to šťastie) zohrávali práve v tomto období. Subjektívna kamera, ktorá evokuje detský pohľad, plynule prechádza do reality smútočného obrodu, aby sa nakoniec vrátila k prázdnej posteli. Teraz už za svetla. „Babo, čo sa vám prisnilo?“ pýta sa katarzne ženský hlas. ◀

Strigov (Slovensko, 2022) SCENÁR, RÉŽIA, KAMERA Barboara Berezňáková STRIH Maté Csuport ZVUK Lukáš Kasprzyk MINUTÁŽ 10 min. HODNOTENIE ●●● ¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 23. 6. 2022

— text: Jana Dudková / filmová teoretička —
 foto: archív SFÚ / Václav Polák —

15

O hodnote nových začiatkov

V tejto rubrike sa postupne vraciame k filmom, ktoré sa umiestnili v našej ankete **Film.sk – slovenský film storočia**, a pripomíname kompletnú dvadsiatku od posledného filmu po prvý. Film **Všetko čo mám rád** sa umiestnil na 15. priečke a **Kino Lumière** ho uvedie 14. a 15. júla.

Keď sa v roku 1992 objavil film Martina Šulíka *Všetko čo mám rád*, zrejme ešte nikto netušil, že raz bude pôsobiť ako zjavenie. Vznikol len rok po autorovom debute *Neha* (1991) a aj vďaka nemu sa Šulík stal jediným debutantom 90. rokov, ktorému sa v tom desaťročí podarilo nakrútiť aj druhý, dokonca i tretí a štvrtý film. Pre netransparentnú privatizáciu kolibských filmových štúdií niektorí Šulíkovi generační spolupútnici debutmi svoje filmové kariéry zároveň uzavreli.

Všetko čo mám rád však nie je len dokladom o našťartovaní kariéry Martina Šulíka ako najúspešnejšieho debutanta 90. rokov. Ide o jeden z najzaujímavejších slovenských filmov vôbec, ako aj o pôsobivé svedectvo doby, v ktorej vznikol.

Príbeh filmu je veľmi jednoduchý: tridsiatnik Tomáš dostane od svojej anglickej milenky ponuku presťahovať sa s ňou do jej vlasti. Po dlhom váhaní sa rozhodne zostať doma.

Čo sa stane medzitým? Z pohľadu filmovej akcie takmer nič. *Všetko*, čo Tomášovi rozhodnutiu predchádza, je však súčasťou premyslenej rozprávačskej štruktúry, ktorá nielen sugeruje disharmóniu v rodinných vzťahoch, ale aj vzdáva hold dejinám kinematografie – vrátane slovenskej.

Film je členený na dvadsaťjeden epizód, ktoré sú ohlasované medzitulkami pripomínajúcimi nemý film. Oddelujú ich zatmievačky a zvukový efekt zvončeka. Epizódy medzi sebou zdanlivo nesúvisia, no väčšinu z nich môžeme chápať ako súčasť zoznamu javov, postáv a situácií, ktoré autori filmu či samotný protagonista ako ich alter ego majú v obľube: *Východ slnka*, *Pôst*, *Maľovanie v plenéri*, *Syn*, *Otec*, *Spánok*, *Niečo z Joycea*. Cieľom epizód je mapovať Tomášove vzťahy a posuny v jeho rozhodovaní. Ich obsah preto reprezentuje putá k domovu, ktoré Tomášovi bránia odísť z krajiny. Sú to však paradoxné putá. Skoro žiaden zo vzťahov, ktoré sú vo filme naznačené obrazom či slovom, totiž nie je funkčný. Čo teda púta Tomáša k domovu? Keď mu navyše bývalá manželka už dala z bytu odšťahovať všetky veci?

Niektoré epizódy sú rozpracované etudy, ktoré vykresľujú stav Tomášových vzťahov. Ďalšie sú však krátkymi upozoreniami na hľadanie krásy v každodennom živote – ako napríklad epizóda *Krajina s balónom*, v ktorej Tomáš s Ann vychádzajú z umyvárne áut a za oroseným sklomvidia pestrofarebný balón vznášajúci sa nad krajinou. Alebo epizóda *Maľovanie v plenéri*, ktorá ironicky narúša divákovo očakávanie a ukazuje robotníkov, ako na asfalte maľujú priedochod pre chodcov. A napokon sa niektoré epizódy odvolávajú na známe diela svetovej alebo domácej kinematografie: *Východ slnka* odkazuje na rovnomený film F. W. Murnaua, *Frigo na mašine* ukazuje úryvok zo známej grotesky, *Fotografovanie obyvateľov jedného domu* odkazuje na podobne nazvaný krátky film Dušana Trančíka a *Obrázok zo starého sveta* zase na film Dušana Hanáka. Film takto vzdáva hold dejinám kinematografie a v čase nula, v ktorom sa práve nachádzala domáca kinematografia, sa snaží zachovať niť kontinuity s tvor-

bou predchodcov. Symptomatically je však najmä to, že sa odvoláva na filmy z akýchsi prahov zrelosti, po ktorých nasledoval pád, či už ide o prepracované nemé filmy, po ktorých musela kinematografia zápasit s nástupom zvuku, alebo o vrcholné diela domácej tvorby, ktoré vznikali na prahu tzv. normalizácie.

A na pozadí tohto hľadania krásy a odkazovania na dejiny kinematografie Tomáš prehodnocuje svoj dovtedajší život. Jeho meno odkazuje na biblického neveriaceho Tomáša podobne, ako bude meno protagonistu *Záhrady* (1995) odkazovať na biblického Jakuba. No kým Jakub musí vystúpiť po pomyselnom rebríku k Bohu, Tomáš váha. A nielenže váha, on doslova neverí: neverí, že odchodom z krajiny sa jeho život zlepši. Tomášovo váhanie podporujú epizódy, ktoré poukazujú na sebastačnosť krajiny, v ktorej žije, či na nepotrebnosť cestovania. Epizóda *Cesta do stredu Európy* ukazuje Ann, ako zabľúdi v symbolickom lese a natrafi na sebastačného postaršieho pána, ktorý jej lakonicky oznámi, že sa práve ocitla v strede kontinentu. A epizóda, v ktorej Ann a Tomáš navštívia známeho spisovateľa Rudolfa Slobodu, prináša spisovateľove úvahy o zbytočnosti cestovania, v ktorých sa odvoláva na známych filozofov, ako sú Kant, Goethe či Thoreau.

Film *Všetko čo mám rád* relativizuje eufóriu z revolučného otvorenia hraníc aj eufóriu z nových začiatkov „slobodnej“ kinematografie. Robí to však spôsobom, ktorý je aktuálny a nevšedný dodnes. ◀

V minulosti hľadám odkazy dôležité pre prítomnosť

„Išlo o tému, ktorá sa neodmieta,“ vysvetľuje Patrik Lančarič, prečo prijal ponuku režírovať celovečerný dokument Dežo Hoffmann – fotograf Beatles. „Vedel som, o koho ide, a bolo mi jasné, že práca na tomto projekte môže byť veľmi dobrodružná cesta – napínavá, dramatická aj zábavná,“ dodáva filmový, divadelný i rozhlasový režisér, ale aj básnik a muzikant.

Vo filme pracujete s množstvom archívnych materiálov. Bolo najväčším dobrodružstvom pátranie vo viacerých zahraničných archívoch?

— Bolo to vzrušujúce a v niektorých prípadoch aj veľmi náročné. Napríklad o období, keď sa Dežo Hoffmann zúčastnil na španielskej občianskej vojne, sa toho veľa nevedelo. O tom, čo vtedy robil Ernest Hemingway alebo Robert Capa, sa vie dosť, no Dežova práca z tých čias až taká známa nie je. Zachovalo sa zopár jeho výpovedí, ale rozpoznať a verifikovať jeho fotografie z toho obdobia bolo hádam najťažšie. Dosť podrobne sa mi podarilo zrekonštruovať jeho anabázu, ktorá viedla od španielskej občianskej vojny až k československým jednotkám v Anglicku v čase druhej svetovej vojny. Koluje mýtus, že bol aj v R.A.F., ale to nie je pravda. Bolo treba preverovať mnoho takýchto sporných informácií.

Precestovali ste kus sveta nielen za klenotmi archívov, ale aj za Hoffmannovými deťmi, priateľmi i ľuďmi, v ktorých spomienkach stále žije.

— Drvivú väčšinu života pôsobil v zahraničnom kontexte, preto sme museli vycestovať na rôzne miesta. Jeho syn David žije v San Franciscu, dcéra Dolores v Londýne – tam sme nakrúcali najčastejšie, ale vycestovali

sme aj do Švajčiarska a v Spojených štátoch amerických sme nakrúcali na viacerých miestach. Pátrali sme po ľuďoch, ktorí Dežu poznali, tí nás poslali k ďalším, tí zasa ďalej a tak sa sieť kontaktov postupne rozširovala.

Vo vašej nevelmi rozsiahlej filmografii dominujú dokumenty. Oстане Rozhovor s nepriateľom vašim jediným hraným filmom?

— Dúfam, že nie (smiech). Medzičasom som napísal scenár k hranému filmu *Running Head* s Jannikom Taiom Mosholtom, ktorý bol v tom čase v Dánsku vychádzajúcou scenáristickou hviezdou. Audiovizuálny fond ho niekoľkokrát po sebe podporil, ale peniaze sme opakovane vracali. Na realizáciu totiž nestačili, lebo závisel od koprodukcii v Poľsku. Vznikol však veľmi zaujímavý projekt, s ktorým sme pochodili rôzne medzinárodné festivaly, kde sme ho mohli prezentovať. Lenže keď prišla finančná kríza, všetko sa zaseklo. Preto som sa rozhodol, že scenár transponujem do literárnej podoby, aby vyšiel aspoň ako kniha. Dúfam, že to nie je môj posledný projekt, cítim sa pri sile a rád by som v oblasti hraného filmu ešte niečo vytvoril. Ambíciu mám, ale nijako to nesilím.

„Cítim sa pri sile a rád by som v oblasti hraného filmu ešte niečo vytvoril. Ambíciu mám, ale nijako to nesilím.“

Témou tohto zatiaľ nerealizovaného projektu boli tínedžeri, ktorí opúšťajú svoje domovy a vydávajú sa na neistú cestu za svojím snom. Čo bolo inšpiráciou na tento príbeh?

— Stalo sa to pred dvanástimi rokmi. Dámy z UNICEF-u rozprávali o tom, že na Slovensku je ročne nezvestných tisícpäťsto detí a nikto nevie, kde sú a čo s nimi je. V Česku to bolo ročne vyše osemtisíc detí a na celom svete utečie z domu za dvanásť mesiacov jeden milión detí. Uvedomil som si, že je to v podstate malý štát, a téma ma natoľko zaujala, že som sa snažil vytvoriť príbeh, ktorý by rozprával o motíváciách detí na úteku. Bola to dobrodružná road-movie troch tínedžerov s tragickým koncom.

Vráťme sa k vašej dokumentárnej tvorbe. V celovečernom dokumente *Hrana* (2014) o skladateľovi Marekovi Brezovskom spomínate na 90. roky, dokumentárny film *Válek* (2018) o básnikovi a politikovi Miroslavovi Váľkovi ide v našej novodobej histórii ešte hlbšie. Čím vás minulosť provokuje?

— Pohľad z prítomnosti do minulosti je môj umelecký program už posledných dvanásť rokov. Dokumentárnym témam, ako to nazývam, sa venujem nielen vo filme, ale aj v divadelných projektoch a rozhlasových hrách. V minulosti hľadám stopy a odkazy dôležité pre našu prítomnosť, ktoré nás vlastne formujú, nachádzam v nej dôležité správy o našej spoločnosti. Jednou z funkcií umenia – nie jedinou – je podávať prostredníctvom príbehov správy o týchto veciach, a preto som vždy hľadal konkrétnu osobnosť, ktorá žila v konkrétnej dobe. Filmové rozprávanie je iné ako kniha historika alebo odborný materiál o dejinách. Cez príbeh konkrétneho človeka sa dokážeme do tej-ktorej doby dostať aj emocionálne, dokážeme jeho svet precítiť, môžeme sa s ním identifikovať alebo intelektuálne konfrontovať s jeho životnými peripetiami. V prípade Deža Hoffmanna to bolo náročnejšie v tom, že som nerozprával len dejiny Slovenska alebo Československa, na jeho príbehu už hovoríme o dejinách Európy takmer celého 20. storočia. Keďže bol fotograf a pôvodne reportážny kameraman, vidíme aj technologický vývoj filmu a fotografie. Na jednej ploche sa totiž ocitnú archívne materiály zo začiatku minulého storočia, z 30. rokov, z čias druhej svetovej vojny, materiály z povojnových archívov aj zo 60. rokov, čo je pre mňa takisto zaujímavá línia.

Hľadať v minulosti stopy súčasnosti sa chystáte aj v dokumentoch, ktoré pripravujete. Čím vás vyprovokovala téma bratislavského disentu sedemdesiatych rokov?

— Pre mňa je to pokračovanie témy, ktorú sme rozpracovali v dokumente *Válek*. Už vtedy sme riešili, do akej miery to máme v jeho príbehu otvárať. Nebol však priestor ísť dostatočne do hĺbky. Asi to nie je len môj pocit, ale voči ľuďom, ktorí v disente zachovávali slobodu

prejavu, boli za to perzekvovaní a ocitli sa na okraji spoločnosti, máme ako spoločnosť veľký dlh. S príchodom slobody sme na nich zabudli, takže film bude aspoň súčasťou splatením podlžnosti, ktorú voči nim máme.

Tušíte už, ako pristúpite k práci na dokumente o Václavovi Havlovi, ktorý bude súčasťou pripravovaného cyklu *Prezidenti*?

— Oslovili ma Mátyás Prikler a Zora Jaurová, ktorí už robili cyklus o premiéroch. Do *Prezidentov* chceli zaradiť aj Václava Havla, pretože bol prezidentom v čase, keď sa Česko-Slovensko rozdelilo a vzniklo samostatné Slovensko. Má to byť pohľad na posledného československého prezidenta, ale zo slovenskej perspektívy. O Havlovi vzniklo veľa kníh aj filmov, ale tento aspekt je v nich len okrajový. Ako túto tému uchopím? Nepracujem tak, že si vopred postavím tézu, ktorú chcem zobraziť. Vždy je to pátranie, množstvo rozhovorov, a keďže som tú dobu ako mladý aj sám prežil a mám vlastné spomienky, som sám zvedavý, k čomu dospejeme. Nie som typ, čo v dokumentoch forsírue vlastný názor. Nie že by som ho nemal, ale v tom výskume nechám skôr rozprávať iných a vo vzájomnom dialógu sa rodí výpoveď.

„Divadlo je moja manželka, film milienka,“ vtipkoval na Art Filme v Trenčianskych Tepličiach János Bán. Ako je to u vás?

— Fakt je, že svet divadla a svet filmu ma neuveriteľne bavia a naplňajú. Priradil by som k nim ešte aj rozhlas. Považujem za priazeň osudu a za šťastie, že môžem rozvíjať svoje myslenie a kreativitu v divadelnom, filmovom i rozhlasovom prostredí. Všetky sú dôležitou súčasťou môjho sveta, navzájom sa prelínajú a doplňajú. Profesia režiséra ma zaujala bez ohľadu na špecializáciu, aj preto som ostal v hlave otvorený všetkým disciplinám. Už len tá dynamika, že môžete meniť prostredia a spolupracovníkov, divadlo za exteriérové nakrúcanie, javisko za strižňu, je skvelá. Tento typ zmeny a možnosť fungovať v troch médiách prináša do môjho života osvieženie, zaujímavé impulzy aj inšpiráciu.

Koncom júla oslávite abrahámoviny. Chystáte veľkolepú slávnosť, ako býva v našich končinách zvykom?

— Nič také nemám v pláne, doteraz som nemal ani čas nad niečím takým hľbať. Dúfam, že ten deň prežijem v príjemnom prostredí so svojou rodinou. ◀

— text: Jelena Paštéková /
filmová a literárna historička
— foto: archív SFÚ —

VLADIMÍR MINÁČ

Ako uvádzajú slovníkové príručky – prozaik, esejista, filmový scenárista, kultúrny a politický činiteľ. V úplných začiatkoch slovenskej hranej kinematografie, v rokoch 1951 – 1953 bol vedúcim scenáristického oddelenia. K tomuto obdobiu sa viaže jediný vyrobený slovenský titul *Boj sa skončí zajtra* (réžia Miroslav Cikán, scenár: Vladimír Mináč) z roku 1951. Neskôr pribudli adaptácia románu Petra Jilemnického *Pole neorané* (1953, r. Vladimír Bahna), *Žena z Vrchov* (1955, r. Vladimír Bahna, podľa Mináčovej literárnej predlohy Marka Nalezenka) a neskôr legendárny *Kapitán Dabač* (1959), ktorý sa v ankete časopisu *Film.sk* ocitol v dvadsiatke filmov storočia.

— Vladimír Mináč sa narodil presne pred sto rokmi v Klenovci na Gemeri. Z hľadiska konfesie tam žili evanjelici, katolíci, židia aj baptisti. Nebol to región, ktorý by sa využíval na propagáciu írečitosti Slovenska ako tradičný Liptov, Orava či Turiec. V rokoch 1940 až 1944 študoval Mináč na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity slovenčinu a nemčinu. Zúčastnil sa na SNP ako člen brigády Jánošík. Bol väznený v koncentračných táborech Mauthausen a Dachau, čo sa v neskôr stalo jeho politickou devízou, ale aj osobnostnou traumou. Skutočný dôvod svojej deportácie do Nemecka zverejnil až v roku 1992. Na Silvestra 1944 sa náhodne sám zranil, keď sa s revolverom predvádzal pred miestnymi dievčatami. V Klenovci ho zajali príslušníci nemeckého pluku SS a nasledovalo všetko ostatné.

— Mináč sa stal spoľahlivým spojencom KSS, čo sa týkalo ľavicového smerovania spoločnosti, ale predovšetkým podpory pofebruárového ľudovodemokratického režimu. V roku 1949 sa napríklad podieľal na politickej kampani proti svojmu kolegovi z časopisu *Bojovník*, filmárovi a dramatikovi Leopoldovi Laholovi.

— Mináčovu filmovú poviedku *Prielom* (film *Boj sa skončí zajtra*) uverejnil v roku 1950 šéfredaktor vydavateľstva Dukla Miro Procházka. Opierala sa o štrajk robotníkov na stavbe železnice Červená Skala – Margecany v čase hospodárskej krízy. Hrdina bol kolektívny, na čele pokroku stála KSČ. Podobne schematická bola aj *Žena z Vrchov*, dotvorená režisérom Vladimírom Bahnom. Filmový prepis románu Petra Jilemnického *Pole neorané* však patrí k dobovému nadštandardu.

— Vojnové existenciálne zážitky predznamenali Mináčov život v povojnovej ére. Cítiť ich v novele *Smrť chodí po horách* (1947), kde zachytil svoje povstalecké a táborové skúsenosti, ktoré rozložil do dvoch postáv bratov Jána a Petra Lotárovcov. Zaujímavosťou je, že Mináčov brat Ján pôsobil takisto vo filme, dokonca istý čas stál na čele produkčno-dramaturgickej skupiny. Jazykový štýl prózy *Smrť chodí po horách* je reportážny, drsný a expresívny. Pokračovanie príbehu v románe *Včera a zajtra* (1949), ako aj ďalšie prózy – mládežnícky román *Modré vlny* (1951) a novela *Na rozhraní* (1954) sú schematické. Chcu sa priblížiť socialistickému realizmu a chronologicky súvisia s Mináčovým pôsobením vo filme. V tom čase sa k filmu v rámci dobových hesiel o spolupráci spisovateľov s filmom približoval aj Dominik Tatarka. Ten sa v roku 1951 rovnako ako Mináč stal obeťou brutálneho útoku proti buržoáznemu nacionalizmu. Po smrti Stalina a Gottwalda situácia prehrmela, Dominikovi Tatarkovi sa v roku 1956 podarilo v časopise *Kultúrny život* publikovať satirickú prózu *Démon súhlasu*. Mináč to so svojou satirickou poviedkou *Koza rohatá a somár* už nestihol. Tlačový dozor ju zastavil, rovnako ako už zalomenú zbierku poviedok *Z nedávnych čias*. On sám sa o nej nikdy nikde nezmienil.

— Mináčov život a tvorba sa vznášali medzi kultúrnymi a politickými funkciami, spisovateľstvom, generacným pocitom sklamaní a dezilúzií, bojom za lepšie zajtrajšky, odvahou, strachom a túžbou po úspechu. Z hľadiska dejín slovenského filmu stál pri zrode *Kapitána Dabača*. Nech už sa spracovanie menilo akokoľvek, na začiatku vždy stoja nápad a myšlienka. ◀

— text: Michal Michalovič / filmový teoretik —
foto: Miro Nôta —

ALBERT MARENČIN

Gro pôsobenia Alberta Marenčina v oblasti kinematografie sa zhruba kryje s obdobím familiárne označovaným ako „zlaté šesťdesiate“. V onej o čosi dlhšej dekáde pôsobil Marenčin predovšetkým ako vedúci rôzne nazývanej I. tvorivej skupiny tunajšej rôzne nazývanej filmovoprodukčnej inštitúcie. Jeho dielo však nie je možné zredukovať na toto dôležité obdobie: sú tu totiž aj jeho básne, koláže, preklady, memoárové texty... V júli uplynie od jeho narodenia 100 rokov.

— Z filmov, na ktorých sa Marenčin podieľal v sledovanom období ako scenárista, stoja rozhodne za zmienku *Pieseň o sivom holubovi* (r. Stanislav Barabáš) a *Prípad Barnabáš Kos* podľa predlohy Petra Karvaša a v réžii Petra Solana. V prvom menovanom filme tvorcovia nazierajú na udalosti a tragédie druhej svetovej vojny detskou optikou. Fragmentárne, epizodické rozprávanie filmu bolo v našich končinách v tej dobe novinkou.

— Okrem vlastnej scenáristickej práce bol Marenčin najmä šedou eminenciou, mužom v pozadí mnohých dôležitých filmov. Na začiatku 60. rokov, veriac v zmysluplnosť spolupráce spisovateľov s filmovými tvorcami, priviedol k práci pre film Alfonza Bednára, ktorý od *Slnka v sieti* dlhodobo spolupracoval so Štefanom Uhrom. Na pôde Marenčinovej skupiny mohli okrem iného vzniknúť aj diela, ktorých tvorcovia sa rozhodli skúšať nové postupy a techniky v rozprávaní príbehu, ako aj v oblasti filmového výrazu. Jedným z najvýraznejších príkladov bol v polovici 60. rokov film Eduarda Grečnera *Každý týždeň sedem dní*. Marenčin poskytol príležitosť aj svojmu priateľovi Dominikovi Tatarkovi: ten sa pokúšal o prácu pre film intenzívne už aj predtým, no práve Marenčinovým pričinením sa napokon v druhej polovici dekády podarilo zrealizovať adaptáciu spisovateľovej novely *Panna zázračnica*, čo bol napokon jediný film nakrútený podľa jeho scenára. Išlo pritom o jedinu viac či menej otvorenú a priznanú koketériu slovenského filmu so surrealizmom. Druhá vec je, že s výslednou podobou filmu zrejme neboli Tatarka, Uher ani Marenčin celkom spokojní.

— Pre Marenčina však nebol surrealizmus jednorozovou „aférou“: začiatkom 70. rokov sa stal členom Surrealistickej skupiny v Československu. V jeho ponímaní

surrealizmus nebol básnickým smerom ani literárnou či výtvarnou školou, ale „svetovým názorom, ktorý vedie človeka k permanentnej obrane a revolte proti každému druhu útlaku duchovného aj sociálneho“. Ako taký ho Marenčin pestoval a kultivoval celé desaťročia.

— Marenčin umožnil mimoriadne talentovanému absolventovi pražskej FAMU Jurajovi Jakubiskovi realizovať jeho dlhometrážny hraný debut *Kristove roky*. Jakubiskov ďalší vrcholný film *Zbehovia a pútnici* formálne poslúžil začiatkom 70. rokov ako jeden z dôvodov na Marenčinovo prepustenie. Marenčinovým pričinením uzreli svetlo sveta aj filmy Ela Havettu *Slávnosť v botanickej záhrade* a *Lalie poľné*.

— Keď sa Marenčin v polovici 60. rokov zoznámil s Alainom Robbom-Grilletom, oslovil ho s ponukou nakrútiť film v Československu. V ovzduší uvoľnenejších pomerov tak došlo na realizáciu koprodukčného filmu *Muž, ktorý luže*. Film mal v Československu premiéru 23. augusta 1968; v Bratislave niekto dopísal na plagát pred názov filmu meno „Brezneň“. Už po invázii vojsk Varšavskej zmluvy do Československa sa nakrúcal Robbov-Grilletov ďalší film *Eden a potom...*, ktorý sa však v československých kinách premietal až koncom 80. rokov. Kame-ramanom oboch filmov bol Igor Luther, pre ktorého bol *Eden a potom...* v istom zmysle cestovným lístkom na Západ.

— Marenčinovo pôsobenie v oblasti kinematografie sa oficiálne skončilo v roku 1972. Okrem filmov, ku ktorých vzniku výrazne prispel, sa zachovalo aj viacero nerealizovaných látok v rôznom štádiu rozpracovanosti; niektoré z nich boli časopisecky či knižne publikované. ◀

Dívať sa na zvieratá

V rubrike Z filmového archívu do digitálneho kina vám postupne predstavujeme kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package) a možno ich teda premietat' aj v digitálnych kinách. Digitalizovaný je i farebný film pre deti Dva barančeky Karola Skřípského z roku 1958.

Skřípského poznáme najmä ako autora dokumentárnych filmov o slovenských horách či neokázalých, štýlovo čistých etnografických a prírodopisných filmov. V *Dvoch barančekoch* sa nám predstavuje ako režisér hraného filmu zacieleného na detské publikum. Mohlo by sa zdať, že je to veľký skok v porovnaní s jeho zvyčajnými autorskými polohami, no opak je pravdou. *Dva barančeky* sú totiž aj portrétom horskej krajiny a vďaka túžbe ukázať skutočný vrchársky život, úzko spätý s prírodou, majú v sebe aj byľku konzervujúcej etnografie flahertyovského typu.

Titulková sekvencia filmu pripomína oživenú pohľadnicu – po horskej lúke kráčajú dve deti a dve jahniatka, za nimi čnejú končiare Malej Fatry. Pohľadnicový režim pokračuje zábermi Vrátnej doliny a fatranských tiesňav. Aj detaily sú v režime čistého ukazovania (ľudská noha kráča okolo krókusov, toto sú húsatá, toto ježko, toto sú ovce a toto deti), no dvojhlásy komentár, ktorý čítajú Viera Bálinthová a Ladislav Chudík a ktorý využíva rečové figúry typické pre rozprávku, im v ňom nedovolí zotrvať: rýchlo ich vtahuje do služieb rozprávania. A tak muž kráčajúci po horách prestáva byť vďaka komentáru obyčajným mužom – stáva sa z neho nebezpečný kožkár, filmová postava. Podobne sa postavami stávajú aj dve jahniatka. Komentár ich najskôr vyčlení zo stáda – sú to sirôtky, starajú sa o ne dve deti. Majú aj mená, a aby sme si ich nepomýlili s inými jahniatkami, dostanú dokonca kostýmy – rolničky na krk, jednu s červenou a druhú so zelenou stužkou.

Tak ako sú farebnými stužkami označené a rozlíšené jahniatka, sú rozlíšené aj hlavné postavy: Števkó (Tomáš Skřípský) je vo všetkých záberoch oblečený v sýtozelenej košeli a nohaviciach, Pavlíčka (Pavlínka Zlienska) má na sebe červené šaty zdobené bielymi bodkami a stužkami. Nie je to náhoda. Všetci chlapi vo filme sú oblečení vo farbách trávy, ihličia či machu, starší vo svetlejších farbách sena, a všetky dievčatká – ako lienky, jahôdky či zdob-

né muchotrávky – zasa v červených alebo červeno-bielych šatách. Farebnosť *Dvoch barančekov* je síce pomerne tlmená, no prísne selektívna. Stojí najmä na štyroch farbách: zelenej, sivohnedej, červenej a bielej. Kostýmy tak nielen ladia s farebnosťou krajiny, ale aj z nej robia súčasť mizanscény i autorského rukopisu.

Príbeh je prostý. Jahniatka s krásnymi kožúškami, ktoré by inak padli za obeť kožkárovi, sa deti rozhodnú zachrániť. Pavlíčka sa bezpečnou, no frekventovanejšou cestou vyberie za starým otcom-bačom na salaš oznámiť, že Števkó so starším kamarátom Jurom utekajú s barančekmi pred kožkárom priamo cez hory. Dramatická okľuka Skřípskému opäť umožní vložiť do filmu veľkolepé pohľady na krivánsku Fatru. Zároveň je okľuka zdrojom napätia: detské nohy i kopýtka barančekov na strmých kamenistých chodníčkoch môžu každú chvíľu stúpiť vedľa a zrútiť sa do rokliny. Udržia sa? Spadnú?

Pri pozieraní *Dvoch barančekov* som si spomenula na esej britského historika umenia Johna Bergera *Prečo sa dívať na zvieratá*. Píše v nej, že zvieratá kedysi stáli spolu s človekom v strede jeho sveta – nielen hospodársky a produktívne, ale i ako poslovia a príslub. Industriálna éra tento vzťah narušila. No práve s nástupom industrializácie sa spája zvýšený záujem spoločnosti o zvieratá chované v zoológických záhradách alebo v bytoch, o zvieratá vo filmoch a v knihách, ba dokonca o zvieratá v podobe plyšových hračiek. Zrejme nie je celkom náhoda, že aj v slovenských filmoch pre deti sa vytvárali postavy zo zvieratiek – či už je to Uhrova snímka *Bolo raz priateľstvo*, alebo *Dva barančeky* – práve v čase, keď nielen mestské deti žili čoraz viac mimo prírody, ale v dôsledku kolektivizácie a industrializácie sa prudko menil aj život na vidieku. „*Zvieratá sa rodia, vnímajú a sú smrteľné. Všetkými týmito rysmi sú nám podobné,*“ píše Berger. V pohľade na ne – napriek ich inakosti, v dôsledku ktorej nám pohľad nie vždy vracajú – sa totiž zrkadlí náš vlastný úd. ◀

Tomáš Hudák

[stand-up komik a scenárista]

Vždy ma priťahovali filmové komédie.

Vyrástol som na Burianovi a jeho – najmä – predvojnových spoluprákach s režisérom Martinom Fričom. Impo- novali mi Louis de Funès alebo Dean Martin. Aj preto mi bolo dlho ľúto, že na Slovensku sme akoby takúto filmovú komediálnu ikonu nemali, až kým som ako chlapec v puberte neobjavil Tóna Mrvečku. Svojím zjavom, naturelom a energiou bol komikom skrz-naskrz. Jeden z najväčších talentov, aké náš film kedy mal. Aj preto je pre mňa jedným z najobľúbenejších filmov komédia režiséra Jána Lacka **Skalní v ofsajde**. Keď si uvedomíme, že ju nakrútili v roku 1960, je až neuveriteľné, že v čase budovateľského komunizmu dokázal niekto vyprodukovať takéto svieže a dobou nezaťažené dielo. Lacko, odchovaný dokumentárnou kamerou, si trúfol na žáner, ktorý u nás dovtedy nemal tradíciu. Už jeho snímka **Šťastie príde v nedeľu** naznačila, že s humorom sa dá na plátne aj u nás narábať vkusne, nápadito a s mierou. Avšak až **Skalní v ofsajde** sú podľa mňa tým typom komédie, v ktorej fóry nie sú účelovo vykalkulované, ale vznikajú až v treťom pláne. Lacko navyše odvážne narábal so strihom, dokonale zladil hudbu s obrazom a nechal hereckému triu Dibarbora – Mrvečka – Garlatty dostatok umeleckej voľnosti na vystavenie uveriteľných a zábavných charakterov, ktoré vás naplno vtiahnu do deja. Film neuhýba pokusom o satiru komunistickej doby a je obrazovou kronikou života Bratislavčanov na začiatku 60. rokov. Futbalom vtedy žilo celé mesto, o čom svedčí aj to, že pri slávnej scéne zkladania ohňa na tribúne bol aj otec môjho svokra, inak zarytý fanúšik Slovana. A aj vďaka tomuto fanúšikovskému ošiaľu sa tento film stal pre Prešporákov nesmrteľným. ◀

Denisa Buranová [kameramanka]

Môj prvý obľúbený film (aj keď ešte z čias dospelievania, obľúbený u mňa ostal doteraz) je Bessonov *Piaty element*. Z vizuálnej stránky mi ukázal možnosti, ktoré ponúka film ako médium. V mladšom veku som aj tancovala. Zaujímala ma hiphopová kultúra a s ňou spojené videoklipy, ktoré boli veľmi kinematografické a ponúkali veľa vizuálnych podnetov. Oslovili ma tým, ako prepájali výtvarný obraz s hudbou a choreografiami. Z režisérov spomeniem mená ako Director X a Hype Williams alebo Dave Meyers.

S bratom sme chodievali na festival do Trenčianskych Teplíc, kde som takisto videla veľa zaujímavých filmov. V tom období na mňa veľmi zapôsobil Antonioniho *Noc*. Nádherné kompozície a portréty spojené do pútavého príbehu. Bol to zážitok, po ktorom ma kinematografia úplne pohltila.

Po nástupe na VŠMU pribúdali ďalšie zaujímavé diela – *Zrkadlo* od Tarkovského, *Tri farby: Modrá* od Kiešlowského alebo *Organ* od Uhra, pri ktorom som oceňovala najmä komponovanie záberov v širokouhľom formáte. Za nádherné kameramanské dielo považujem aj Uhrovo *Slnko v sieti*. Pod obidvoma Uhrovými filmami je podpísaný kameraman Stanislav Szomolányi. Na škole ma oslovili aj krátke dokumentárne filmy, ktoré nám premietal kameraman Vladimír Holloš, ako *Fotografovanie obyvateľov domu* alebo *Vrcholky stromov*, oba v réžii Dušana Trančíka, či *Miliardy kvapiek života* Milana Černáka.

Z novších filmov sú pre mňa zásadné napríklad *Melancholia* od Larsa von Triera, *Sicario* od Denisa Villeneuvea a filmy Jeana-Marca Valléeho, ako *Divočina*, *Klub poslednej nádeje* a televízna séria *Sharp Objects*. Musím spomenúť filmy kameramana Adama Arkapawa ako *Lore*, *Macbeth*, stál aj za prvou sériou *True Detective*. Kameraman Robbie Ryan nasnímal pre mňa zásadné filmy *Fish Tank*, *Búrlivé výšiny*, *American Honey* a z posledných sú to *C'mon C'mon* a *Marriage Story*. Všetko sú to diela plné nádherných a podnetných vizuálov. Samozrejme, patrí sem aj Paolo Sorrentino a jeho *Veľká nádhera* alebo *Božia ruka*, ako aj Pablo Larraín a jeho filmy *Jackie*, *Spencer* a miniséria *Lisey's Story*. Nedávno ma zaujal film Joachima Triera *Najhorší človek na svete*. Ten pre mňa predstavuje typ filmu, kde obraz, zvuk a veľmi inšpiratívny scenár vedia v človeku vyvolať veľa podnetov a otázok.

Všetky spomenuté diela boli pre mňa v rôznej miere zásadné aj z profesionálneho hľadiska. Čo sa týka konkrétnych súvislostí, tak napríklad vo filme *Piata loď* sme sa s Ivetou Grófovou chceli vizuálne posunúť k už spomínaným filmom ako *Fish Tank* a *Lore*. Pri študentských filmoch a neskôr aj pri ďalších projektoch, na ktorých som spolupracovala s Teom Kuhncom, nás zase nadchli filmy Nicolasa Windinga Refna. Obzvlášť nás inšpirovala jeho staršia trilógia *Pusher*. ◀

Rytíři spravedlivosti

(Magic Box)

Človeka definujú okrem iného aj rozmanité emócie, vyvolávané najrôznejšími vnútornými i vonkajšími podnetmi. Dánsky režisér a scenárista Anders Thomas Jensen zaludňuje svoje originálne autorské snímky širokým spektrom postáv i postavičiek reagujúcich na pomerne všedné udalosti značne neortodoxnými metódami a prejavmi. Železničné nešťastie v jeho najnovšom filme dá dokopy hrdinov, ktorí by sa za iných okolností (a, samozrejme, bez vôle všemocného scenáristu) s pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou nikdy nestretli. Citovo pragmatik vojak Markus, jeho precitlivená dospievajúca dcéra, bizarná trojica „vedátorov“, ktorí si v podvedomí nosia široké spektrum traum a porúch, a zneužívaný prostitút s kuchárskym talentom – táto nesúrodá spoločenská „vzorka“ spojí svoje sily v službe spravodlivosti, ktorej relativizmus je až mrazivo tragikomický. Po originálnej gangsterke *Blikajúce svetlá* sú *Rytíři spravedlivosti* iba druhým Jensenovým režijným počínom, ktorý sa dostáva na tuzemské DVD nosiče. Film je na disku uložený v originálnom anamorfnom formáte 1 : 2,39 a v pôvodnom znení s možnosťou nastavenia českých titulkov. Neobsahuje žiadne bonusy.

Chlast

(Magic Box)

Alkohol je síce údajne metla ľudstva, no popri iných legálnych i nelegálnych návykových látkach tvorí pomyselný vrchol a azda aj určitú automatickú súčasť tradičnej, najčastejšej a najdostupnejšej formy akceptovateľného kolektívneho odreagovania sa – aj na Slovensku. Štvorica stredoškolských učiteľov stredného veku, akútne ohrozených syndrómom vyhorenia, sa „miernym“ alkoholickým opojením rozhodne čeliť všednej každodennosti. Úvodné výsledky tohto na prvý pohľad príjemného experimentu vyzerajú sľubne, no znovuobjavenú chuť do života oddeľuje od absolútnej katastrofy vždy len tenká, neviditeľná a osudová hranica. Režisér a spoluscenáristom nevšednej dánskej tragikomédie je spoluautor legendárneho manifestu *Dogma 95* Thomas Vinterberg. Svoje „dogmatické“ metódy nakoniec uplatňuje aj v tomto režijnom počíne, zdatnú oporu nachádza aj v predstaviteľovi hlavnej roly Madsovi Mikkelsenovi. Podobne ako *Rytíři spravedlivosti* aj *Chlast* je z hľadiska výbavy absolútne strohé DVD.

Batman

(Magic Box)

Komiksoví hrdinovia sú v posledných dvoch dekádach absolútnym synonymom komerčného úspechu, čo znamená, že Hollywood skúša všetky spôsoby, ktoré by tento trend ešte viac posilnili. Okrem priamočiarych superhrdinských príbehov, plných audiovizuálnych digitálnych orgií, plochých, ale jednoznačne profilovaných postáv a zápletiiek, v ktorých farebné dobro víťazí nad zlou temnotou, však prekvapivý divácky úspech zaznamenávajú aj značne ambivalentné modifikácie tradičných schém. Nekoronovaným kráľom tohto opačného univerza je muž v netopierej maske. Možno aj preto, že je viac človekom než neporaziteľným supermanom a nadľudskú silu mu dávajú iba vlastné vynálezy, drsný tréning a povestný sedliacky rozum. Navyše je jeho život poznačený osobnou tragédiou, čo dáva tvorcom i možnosti akéhosi uveriteľnejšieho psychologického rozmeru. Matt Reeves dokázal pre nové generácie fanúšikov vzkriesiť „planétu s opicami“ a jeho vízia batmanovského univerza je nielen temná, ale i odvážne opulentná, drsná a dokonca si vystačí aj bez Joke- ra. Masívny komerčný úspech nielen v kinách, ale i na VOD túto víziu legitimizoval ako hollywoodsky smerodajnú. DVD prináša skalným fanúšikom prekvapivo iba jeden bonus (dokument o postavách filmu), no ten ako jeden z mála obsahuje aj slovenský dabing.

Prízraky

(Magic Box)

Už od svojich novozélandských režijných pokusov je Peter Jackson považovaný za umelca s naozaj jedinečnou tvorivou víziou. Navyše dokáže i s minimálnym rozpočtom rozpútať veľkolepé audiovizuálne eskapády a studnica jeho režijných nápadov je bez prehánania takmer bezodná. Ešte než pristúpil k bezprecedentnej a dnes už klasickej adaptácii tolkienovskej ságy, nakrútil v roku 1996 hororovú komédiu *Prízraky*. V nej pragmaticky vynachádzavý súkromný detektív Frank Bannister v snahe zbohatnúť využije svoju schopnosť komunikovať s duchmi. Tento síce bizarný, ale vcelku bezproblémový biznis funguje až do chvíle, keď v jeho rajóne začne vychádzať tajomný vraždiaci príznak. Jackson tak trochu spútaný štúdiovým systémom nedokázal udržať príbehovú konzistentnosť počas celého filmu, zato je jeho snímka prešíkovaná prekvapivými gagmi a neopozieranými zábermi, ktoré posúvajú dej do nezadržateľného finále. Tuzemský distribútor sa rozhodol pre reedíciu DVD vydania z roku 2001. To obsahuje kinoverziu filmu, český dabing, trailer a zopár textových bonusov. Obraz je, žiaľ, rovnako ako na pôvodnom vydaní neanamorfný.

— Jaroslav Procházka —

čo robia

Soňa Maletz

[režisérka, fotografka]

Ostatný rok som sa venovala svojmu autorskému projektu *Fotka je mŕtva*, ktorý je mojou srdcovou záležitosťou, pretože spája svet filmu so svetom fotografie. Po odvysielaní prvých piatich epizód nám RTVS predĺžila zmluvu o ďalších šesť častí. Hotové budú koncom leta. Vo voľnom čase sa venujem fotografickým portrétom známych aj neznámych ľudí a rada zaznamenávam aj svoju rodinu. Dlhodobu sa venujem aj tvorbe videoklipov, momentálne pripravujem vizuál k debutovému singlu kapely Vlado Nosál & The Avedons.

Nick Kollár

[kameraman]

Aktuálne sa venujem najmä príprave nového seriálu *Malá veľká liga* pre televíziu Prima. Sme vo fáze písania technického scenára, hľadania lokácií a v auguste máme naplánovanú prvú klapku v Prahe. Režisérom je Jakub Machala, s ktorým som spolupracoval aj na celovečernom filme *Láska hory prenáša*. V ateliéroch na Kolibe dokončujeme pre televíziu Joj seriál *Prokurátorka* (r. Pavel Soukup, Víťa Procházka). Okrem toho sa snažím dopĺňať príspevky na svoj blog o kameramanskej práci *Kameramanský denník* a zbierať materiál na fotografický projekt *Vznik štvrte*, ktorý sa zaoberá novou štvrťou pri Dunaji v Bratislave.

Marián Vredík

[animátor, režisér, výtvarník]

Posledné dni dokončujem grafiky a animácie do dokumentu Martina Hnáta *Imrich Erös*. Je súčasťou série *Môj emigrant* z produkcie HITCHHIKER Cinema. Popritom som začal pracovať na nových častiach kresleného seriálu *Slovenčina na slovíčko*. So scenáristkou Renátou Mitašovou sa usilujeme dostať do tohto primárne vzdelávacieho formátu aj príbeh a humor. RTVS ho uvedie na jeseň. Čaká ma ešte finalizácia animovaných pasáží do videoklipu pre skupinu Trilobeat. Autorsky sa na ňom podieľam s Janou Durajovou a Ivanom Hrušovským.

Kvalitné tituly za symbolickú cenu

Tradičný letný projekt Slovenského filmového ústavu a Asociácie slovenských filmových klubov ponúkne za symbolické vstupné 35 európskych titulov. Ponuku tvoria filmy z posledných rokov, z najnovších napríklad *Annette* Leosa Caraxa, *Benedetta* Paula Verhoevena alebo *Moja afganská rodina* Michaely Pavlátovej, aj staršie úspešné snímky a filmy známych režisérskych mien, ako Gaspar Noé, Paolo Sorrentino alebo Paweł Pawlikowski. V digitálne reštaurovanej podobe uvedú tento rok dva filmy českého režiséra Sašu Gedeona – jeho debut *Indiánské léto* z roku 1995 a *Návrat idiota* z roku 1999. Najstarším titulom v ponuke je *Plechový bubienok* (1979) Volкера Schlöndorffa, rovnomená filmová adaptácia románu Güntera Grassa, ktorej kameramanom bol slovenský tvorca Igor Luther.

► **Ľudské filmy za €uro** / 15. jún – 31. august / Bratislava – Kino Lumière / www.kino-lumiere.sk

Filmový festival, ktorý príde za vami

Už po dvadsiatykrát sa na cesty za divákmi vydá Bažant Kinematograf. Jeho trasa sa začne aj skončí v Piešťanoch, kde bude súčasťou Medzinárodného filmového festivalu Cinematik. Dokopy navštívi počas leta sedemnást slovenských miest a ponúkne štyri nové česko-slovenské filmy. Pasažieri vlaku, ktorý nikto neriadi, sú hrdinami filmu *Mimoriadna udalosť* režiséra a scenáristu Jiřího Ha-

velku. Kamaráti v strednom veku, ktorí si na triednej streštávke po dvadsiatich rokoch priznajú, že nežijú tak, ako si predstavovali, sú hrdinami filmu *Prvok, Šampón, Tečka a Karel* Patrika Hartla. Film natočil podľa vlastného rovnomeného knižného bestselleru. Snímka *Šťastný nový rok 2: Dobro došli* Jakuba Kronera je voľným pokračovaním divácky úspešného filmu *Šťastný nový rok*. Oblube divákov sa tešil aj titul *Známi neznámi* Zuzany Mariankovej, ktorý sa stal najnavštevovanejším slovenským filmom vlaňajšieho roka a získal Cenu divákov pri príležitosti odovzdávania cien Slnko v sieti.

► **20. Bažant Kinematograf** / 1. júl – 18. september / 17 slovenských miest / www.kinematograf.sk

Projekcie na netradičných miestach

Areál hradu Šariš bude opäť patriť filmom. Z celovečerných titulov avizujú organizátori uvedenie *Obchodu na korze* (r. Ján Kadár, Elmar Klos), ktorý budú premietat z 35 mm filmovej kópie. V „plážovom kine“ pri rybníkoch v katastri Veľkého Šariša uvedú rozprávku *Zakliata jaskyňa* (r. Mariana Čengel Solčanská) aj novú českú komédiu *Hádkovci* (r. Vojtěch Moravec). Okrem filmov ponúknu aj hudobné, divadelné a tanečné vystúpenia, prednášky, diskusie, workshopy a tvorivé dielne. Jedným z partnerov podujatia je Slovenský filmový ústav.

► **10. Filmová noc na hrade** / 14. – 17. júl / Veľký Šariš – hrad Šariš / www.filmovanocnahrade.sk

S hviezdami slovenského filmu

Myšlienka podujatia Kino pod hviezdami Slovenskej filmovej a televíznej akadémie vznikla pred dvomi rokmi. Prvý ročník sa konal v Bratislave, v druhom pribudli Košice. Tretí ročník by mal priniesť novú dramaturgiu. Organizátori plánujú predstaviť prezidentov a prezidentky SFTA – Ondreja Šulaja, Zuzanu Gindl-Tatárovú, Emíliu Vášáryovú, Mareka Leščáka, Martina Šulíka a Wandu Adamík Hrycovú – prostredníctvom ich tvorby a premietat výber filmov, na ktorých sa podieľali. V rámci podujatia by zároveň chceli venovať pozornosť novým slovenským filmom a pozývať ľudí do kín. V spolupráci s RTVS pripravujú aj program pre detských divákov. Jedným z partnerov podujatia je Slovenský filmový ústav.

► **3. Kino pod hviezdami** / 15. – 26. august / Bratislava – Eurovea, Košice – Hlavná ulica, Dolná brána / www.kinopodhviezdami.sk

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY V PROGRAME PODUJATÍ!

— pripravila Jaroslava Jelchová —

1 — *Plechový bubienok* — foto: ASFK
2 — *Mimoriadna udalosť* — foto: CinemArt SK

Týždeň vo filme na vedľajšej koľaji

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

Na tomto mieste sme už pred časom (*Film.sk* 7/2020) spomenuli, ako sa redakcia filmového týždenníka v Bratislave stala filiálkou Prahy. Najdejavstujúcejším dôsledkom toho však nebolo druhoradé postavenie redakcie, ale týždenníka a jeho diváckej prezentácie. Všetky významné témy (v ich vtedajšom kontexte) domácej i zahraničnej proveniencie boli uverejnené v *Československom filmovom týždenníku*, ktorý sa stal oficiálnou platformou audiovizuálnej propagandy na plátnach kín. Rýchlik na hlavnej koľaji proti lokálke na vedľajšej...

Ročník 1962 v júlovom a augustovom programe televízie je toho presvedčivým príkladom.

Novoročné oslavy vo svete uzreli diváci v kinách v druhej polovici januára, ale toto oneskorenie nemožno hodnotiť dnešným pohľadom.

Občas sa objavili obligátne „obrázky z výstav(b)y“: v Šali bola pred dokončením dusikáreň (č. 4 – pozdrav pre Andreja Babiša), v Seredi niklová huta (č. 6 – lenže tam neplnili termíny), aspoňže košická magnezitka bola úspešná svojím exportom (č. 18). Zo spotrebného priemyslu to boli šoty o liekoch, budíkoch, ale napríklad s potravinármi už boli problémy. Nová mliekareň v Žiline nemala čo spracovávať: kysucké kravy nadojili v priemere 0,8 litra mlieka (!) denne a v tom ešte kontrolóri zistili 20 percent vody (č. 5). Diváci sa mohli potešiť aspoň novinkami zo sveta módy pre dospelých i deti vrátane topánok (č. 12 a 16) – konfrontácia po šesťdesiatich rokoch je veľmi zaujímavá.

Zo zahraničia sa do *Týždňa vo filme* dostali len správy o protivládnych protestoch v západnej Európe – tie boli časté – a o dianí v juhovýchodnej Ázii (č. 13).

Je to práve šesťdesiat rokov, čo začalo pokusne vysielat košické televízne štúdio. A keď sa už spravodajcovia vybrali tak ďaleko, všimli si aj Festival československého filmu (č. 10) a neskôr i veľkú bytovú výstavbu v metropole východu (č. 17). V týždenníkoch, ktoré spracovávali v Prahe slovenskí režiséri, bolo vždy viacej šotov zo Slovenska, ale nikdy nie viac ako tretina obsahu. A keď je reč o režiséroch: pod číslom 3 je podpísaný mladý Jiří Menzel. Už o štyri roky mal za sebou *Ostře sledované vlaky!*

Vlak kvality týždenníka však unikal. (Dnes vieme, že o pár rokov ju dostihol.) ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 - JÚL - AUGUST 2022

► **Týždeň vo filme č. 1 - 2/1962** ► 2. 7. o 7.30 h a 3. 7. o 14.30 h

► **Týždeň vo filme č. 3 - 4/1962** ► 9. 7. o 7.30 h a 10. 7. o 14.30 h

► **Týždeň vo filme č. 5 - 6/1962** ► 16. 7. o 7.30 h a 17. 7. o 14.30 h

► **Týždeň vo filme č. 7 - 8/1962** ► 23. 7. o 7.30 h a 24. 7. o 14.30 h

► **Týždeň vo filme č. 9 - 10/1962** ► 30. 7. o 7.30 h a 31. 7. o 14.30 h

► **Týždeň vo filme č. 11 - 12/1962** ► 6. 8. o 7.30 h a 7. 8. o 14.30 h

► **Týždeň vo filme č. 13 - 14/1962** ► 13. 8. o 7.30 h a 14. 8. o 14.30 h

► **Týždeň vo filme č. 15 - 16/1962** ► 20. 8. o 7.30 h a 21. 8. o 14.30 h

► **Týždeň vo filme č. 17 - 18/1962** ► 27. 8. o 7.30 h a 28. 8. o 14.30 h

→ Akademický senát FTF VŠMU zvolil 18. 5. prof. Darinu Smržovú za dekanu na obdobie rokov 2022 až 2026.

→ Film *Ako som sa stala partizánkou* Very Lackovej získal zvláštne uznanie na 5. medzinárodnom filmovom festivale ELBE DOCK (12. – 21. 5.), ktorý sa konal v Ústí nad Labem a Drážďanoch.

→ Zvláštne uznanie udelili filmu *Láska pod kapotou* Mira Rema na 19. filmovom festivale Neisse – Nysa – Nisa (17. – 22. 5.).

→ Scenár k pripravovanému filmu *Prievozník*, ktorého autorom je Ján Kooš, ocenili 24. 5. zvláštnou cenou poroty v rámci workshopu ScripTeast počas 75. medzinárodného filmového festivalu v Cannes.

→ To najlepšie z programu medzinárodného festivalu v Cannes z ostatných piatich rokov uviedli v Kine Lumière v cykle Cannes v Lumièri od 18. 5. od 28. 5. Prehliadku slávnostne otvorili filmom Jacqua Audiarda *Paríž, 13. obvod*.

→ Generálny riaditeľ Českej televízie Petr Dvořák predstavil 31. 5. stratégiu na roky 2023 a 2024, v ktorej počíta okrem iného s obmedzením pôvodnej tvorby aj s dočasným znížením koprodukčných vkladov do českých filmov.

→ V Kine Lumière sa 3. a 4. 6. konal nultý ročník filmového festivalu pre mládež Young Film Fest. Okrem filmov ponúkol diskusie a workshopy pre mladých účastníkov aj pre pedagógov, kinárov a profesionálov z audiovizie.

→ Film *Fragile Memory* Ihora Ivanka získal čestné uznanie v medzinárodnej súťaži na 24. medzinárodnom festivale dokumentárneho filmu Docaviv v Tel Avive (26. 5. – 5. 6.).

→ Víťazom ceny Lux Audience Award 2022 sa stal film *Quo vadis, Aida?* Jasmily Žbanič. O cene, ktorú slávnostne odovzdali 8. 6. na pôde Európskeho parlamentu, rozhodli aj slovenskí diváci.

→ *Moja afganská rodina* Michaely Pavlátovej sa stala najlepším filmom súťaže celovečerných filmov na 22. svetovom festivale animovaného filmu Animafest v Záhrebe (6. – 11. 6.).

→ Zvláštne uznanie v súťaži krátkych filmov na 25. festivale environmentálnych filmov CinemAmbiente získal titul *Bolo raz jedno more...* Joanny Kozuch. Festival sa konal od 5. 6. do 12. 6. v Národnom múzeu kinematografie v Turíne.

→ Najlepším maďarským hraným filmom minulého roka sa stala *Iná svorka* Hajni Kis – tá sa zároveň stala najlepšou debutujúcou režisérkou a ocenili ju aj za scenár (spolu s Fanni Szántó). Maďarské národné ceny udeľovali v rámci Maďarského filmového festivalu (9. – 16. 6.).

→ Najlepším filmom 17. medzinárodného festivalu animovaných filmov stredných škôl Animofest sa stal *Zadig* (r. Andrea Pátková, Viktória Voržáčková). Film *Decrescendo* (r. Adam Kadera) ocenili ako najlepší film 7. medzinárodnej súťaže filmov stredných škôl UAT Film. Obe podujatia zorganizovala 16. 6. SŠUPAT v Bratislave.

→ Vo veku 91 rokov zomrel 17. 6. francúzsky herec Jean-Louis Trintignant. Za film *Muž, ktorý luže* Alaina Robba-Grilleta, ktorý vznikol v koprodukcii s bratislavskou Kolibou, získal cenu na Berlinale. V Cannes ho ocenili za politický triler *Z Costu-Gavrasa*. Za film *Láska* Michaela Hanekeho získal francúzskeho Césara aj Európsku filmovú cenu a na tú bol nominovaný aj za *Happy End*. Pamätné sú i jeho filmy *Muž a žena* Clauda Leloucha, *Konformista* Bernarda Bertolucciho alebo *Tri farby*: Červená Krzysztofa Kieślowského.

– pripravila: Jaroslava Jelchová –

JÚL – AUGUST 2022

1. 7. 1932	Juraj Kerekes – televízny režisér (zomrel 24. 12. 2004)
1. 7. 1932	Dušan Široký – dramaturg, scenárista (zomrel 21. 6. 2021)
1. 7. 1962	Andrej Obuch – filmový kritik, pracovník Audiovizuálneho fondu
2. 7. 1922	Dušan Kodaj – režisér, scenárista (zomrel 2. 5. 1999)
4. 7. 1972	Michal Kaščák – hudobný skladateľ, spevák
10. 7. 1942	Ján Šima – zvukový majster
10. 7. 1947	Eva Šimová – strihačka
12. 7. 1922	Arnold Jakub Fraňo – vedúci výroby (zomrel 25. 4. 1973)
12. 7. 1972	Juraj Raýman – scenárista
18. 7. 1972	Vanda Tureková – herečka
22. 7. 1932	Štefan Kamenický – režisér, dokumentarista (zomrel 28. 1. 2009)
25. 7. 1922	Miloš Krno – spisovateľ, scenárista (zomrel 21. 7. 2007)
26. 7. 1922	Albert Marenčin – scenárista, dramaturg (zomrel 9. 3. 2019)
27. 7. 1972	Patrik Lančarič – režisér, scenárista
1. 8. 1932	Pavol Kuzma – filmový pracovník (zomrel 7. 11. 2012)
2. 8. 1932	Fridrich Urban – kameraman (zomrel 6. 10. 2018)
3. 8. 1942	Ján Mistrík – herec
5. 8. 1942	Igor Luther – kameraman (zomrel 7. 6. 2020)
6. 8. 1952	Peter Rašev – herec (zomrel 12. 6. 2008)
10. 8. 1922	Vladimír Mináč – spisovateľ, scenárista (zomrel 25. 10. 1996)
10. 8. 1932	Jarmila Košťová – televízna hlásateľka, herečka (zomrela 11. 3. 2014)
16. 8. 1932	Eva Rysová – herečka
20. 8. 1952	Hana Gregorová – herečka
23. 8. 1972	Marek Majeský – herec
24. 8. 1972	Csongor Kassai – herec
28. 8. 1962	Michal Gučík – herec

zdroj: Kalendár filmových výročí 2022
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková
pripravila Jaroslava Jelchová

O DOBRÝCH FILMOCH SA HOVORÍ AJ V RELÁCII FILMOPOLIS_FM

filmy / filmová hudba / zaujímavosti / novinky

v sobotu 13.00 – 14.00

▼ film.sk je evidovaný mk si pod ev. č. ev 947/08

